

Berivan Akkurt och Rozhin Azizi

Socionomprogrammet med inriktning etik och livsåskådning

Vetenskapsteori och metod, examensarbete, SEL 62, 20 HP, VT 2013

Grundnivå

Handledare: Johan Vamstad

Examinator: Kenneth Sundh

Tvångsäktenskap, rättigheter och empowerment

- en kvantitativ studie om ungdomars behov av kunskap om tvångsäktenskap och rättigheter

Forced marriages, rights and empowerment

- quantitative study of young people's need for knowledge about forced marriage and rights

Sammanfattning

Syftet med denna studie är att ta reda på vad det kan finnas för bakomliggande orsaker till att det i dagens Sverige sker så få anmälningar gällande tvångsäktenskap bland ungdomar mellan åldrarna 15-20 år. I denna studie kommer det att undersökas om ungdomarna besitter kunskapen om vart de kan vända sig för att söka hjälp och stöd om de riskerar att utsättas för tvångsäktenskap och om familjestrukturen kan ha en påverkan på att det sker så få anmälningar. Då skolan är en central arena där individens rättigheter ska förmedlas har studien i syfte att dels undersöka om skolan belyst dessa frågor men också hur skolan kan användas som en plattform för att jobba med förebyggande insatser mot tvångsäktenskap. För att samla in den gedigna kunskapen inom ämnet har vi använt oss av olika litteratur så som böcker, studier samt tidigare forskningsrapporter.

Teorin om individ- och gruppcentrerad familjestruktur samt kulturteorin används för att undersöka om familjestrukturen kan ha en påverkan på individens val av att göra en anmälan. Empowerment teorin används för att förklara hur skolan kan jobba med denna problematik i förebyggande syfte. Studien bygger på litteraturstudie och en enkätundersökning. Enkätundersökningen består av 150 enkäter som har delats ut i tre gymnasieskolor i Botkyrka kommun. Resultatet av enkätundersökningen visar dels att det hos ungdomarna brister i kunskapen om vart de kan vända sig för att söka hjälp men också att skolans arbete med att belysa denna problematik samt informera eleverna om de egna rättigheterna inte är tillräcklig. Litteraturstudiens resultat visar att det finns en distinktion mellan den individcentrerade familjestrukturen som råder i Sverige och den gruppcentrerade familjestrukturen. Att tvingas in i ett äktenskap innebär att man tillhör en gruppcentrerad familjestruktur där individen har uppfostrats in i att vara en odelbar del i gruppen. Detta och bristen på information kring ämnet kan ha en inverkan på individens val av att göra en anmälan. Resultatet av litteraturstudien visar även hur skolan genom att använda empowerment kan utföra ett kontinuerligt arbete i förebyggande syfte mot tvångsäktenskap.

Nyckelord: Tvångsäktenskap, arrangerat äktenskap, heder, norm, kultur, identitet, hederskultur, empowerment, individualism och holism.

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Lagstiftning kring äktenskap	6
1.3 Relevans för socialt arbete	6
2. Problemformulering	7
2.1 Syfte	7
2.2 Frågeställning	8
2.2.1 Disposition	8
2.2.2 Arbetsfördelning	8
3. Centrala begrepp	9
3.1 Tvångsäktenskap	9
3.2 Arrangerat äktenskap	9
3.3 Barnäktenskap	9
3.4 Normer	9
3.5 Heder	10
3.6 Identitet	10
4. Tidigare forskning	10
4.1 Forskning i Sverige gällande äktenskap och tvångsäktenskap	10
4.2 Forskning i andra länder gällande äktenskap och tvångsäktenskap	12
5. Teorier	14
5.1 Kultur	14

5.2 Individualism och holism	15
5.4 Empowerment	19
6. Metod	20
6.1 Avgränsningar	21
6.2 Litteratursökning	21
6.3 Urval	21
6.4 Enkätens utformning	22
6.5 Tillvägagångssätt	22
6.6 Bortfall	23
6.7 Kritik av genomförande och enkäten	23
6.8 Bearbetning av enkät	23
6.9 Forskningsetiska riktlinjer	23
6.10 Validitet, reliabilitet, replikerbarhet och generalisering	24
7. Resultat	25
7.1 Resultat av enkätfrågor	25
7.2 Resultat av eventuella samband	33
8. Analys	45
9. slutsats	50
9.1. Diskussion	51
9.2 Förslag till vidare forskning	52
10. Referenser	54
10.1 Bilagor	56

1. Inledning

I inledningen presenteras en introduktion till uppsatsens ämne tvångsäktenskap och ungdomars rättigheter till att själva bestämma över val av äktenskapspartner. Det första kapitlet innehåller en bakgrund till tvångsäktenskap och dess teoretiska sammanhang, de relevanta lagstiftningarna gällande äktenskap och ämnets förankring till socialt arbete.

I en kartläggning som utfördes av Ungdomsstyrelsen (2009:5) gällande antalet ungdomar som berörs av ämnet hederskultur och tvångsäktenskap framgår det att det är cirka 70 000 unga, upp till 25 års ålder, som idag lever med en begränsning gällande val av partner. 8500 av dessa upplever en stark oro över att själva inte kunna välja sin framtida make/maka. Samtidigt som detta understryks så är det relativt få anmälningar som görs i relation till antalet berörda (Ungdomsstyrelsen, 2009:5).

Det är svårt att dra en skiljelinje mellan tvångsäktenskap och arrangerad äktenskap då man menar att det kan förekomma ett visst dolt tvång även i det arrangerade äktenskapet (Schlytter, 2004). I och med att de olika begreppen, tvångs- och arrangerat äktenskap, överlappar varandra kommer även begreppet arrangerat äktenskap att tas upp i viss utsträckning men fokus och utgångspunkten i studien ligger på tvångsäktenskap.

1.1 Bakgrund

I samband med studier om hedersrelaterat våld och förtryck har man tagit upp unga kvinnor och mäns problematik gällande tvångsäktenskap och oron över att giftas bort mot sin vilja. Dock har det tidigare inte gjorts någon kartläggning av unga som i Sverige riskerar att utsättas för ett tvångsäktenskap (Ungdomsstyrelsen, 2009:5).

Både i Europakonventionen (artikel 12), FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (artikel 23) samt i artikel 16 ur FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna beskrivs det att ett äktenskap endast får ingås om de blivande makarna har sitt fria och fulla samtycke, samt att alla ska ha rätten att fritt ingå ett äktenskap utan någon inskränkning gällande ras, religion eller nationalitet. Alla kvinnor och män ska ha samma rättigheter under äktenskapets ingång, under själva äktenskapet samt vid äktenskapets upplösning. (a.a).

När två personer väljer att ingå äktenskap i Sverige tar lagen för givet att detta genomförs av båda parternas fria vilja. Ingen bör bli utsatt för ett tvångsäktenskap, ändå förekommer det i Sverige att unga personer tvingas till att ingå ett äktenskap mot sin vilja.

Det framkommer i polisens handbok ”hedersnormer och hedersrelaterat våld” (Rikspolisstyrelsen, 2009) att ett tvångsäktenskap kan upprättas utan att informera ungdomen om familjens planer. Detta kan ske i form av att familjen tar med ungdomen till hemlandet för att inrätta ett giftermål för denne. Dessa arrangemang äger oftast rum i samband med sommarlov och utan ungdomens vetskap. I handboken framkommer det att i de fall där ungdomen är medveten om planerna leder det oftast till att denne antingen isolerar eller skadar sig. Om den utsatta ungdomen redan blivit tvingad till förlovning är risken mycket stor att denne även kommer att bli bortgift då det är svårt att dra sig ur när en äktenskapsprocess redan är igång.

Khanum (2008) menar att i många fall där tvångsäktenskap förekommer så utsätts ungdomen oftast för olika former av misshandel, både i form av psykisk och/eller fysisk misshandel. I majoriteten av de fall där en ungdom utsätts för tvångsäktenskap vill man inom familjen rätta till ett beteende/uppförande hos ungdomen som strider emot familjens normer och kultur. Det kan röra sig om att ungdomen dricker alkohol, haft sexuell umgänge eller haft en annan sexuell läggning utanför familjens acceptans. Utifrån familjens synsätt anser man att ungdomen tagit till sig den västerländska kulturen, vilket inte är acceptabelt. I de flesta fall kan lösningen till problemet vara att man försöker föra ungdomen utomlands för att där gifta bort denne. Detta görs oftast utan ungdomens vetskap, det vill säga man lurar personen till att tro att familjen ska åka utomlands på grund av andra angelägenheter. Risken för att en ungdom ska tvingas till att ingå ett äktenskap ökar oftast när skolplikten upphör, det vill säga efter årskurs nio. (Khanum, 2008)

Av tidigare studier framgår det att kvinnor som blivit utsatta för tvångsäktenskap oftast stannar kvar i äktenskapet, detta till och med i de fall där de utsätts för våld av sina män. Anledningen till detta är att det kan vara komplicerat att lämna äktenskapet. I vissa fall kan det röra sig om att det finns gemensamma barn i bilden eller att det hos personen finns en rädsla för att bli utstött av den egna familjen/gruppen. I vissa kulturer kan en skilsmässa anses vara ett misslyckande, inte bara för paren utan även för hela familjen. Detta kan resultera i att personen inte får något stöd ifrån den egna omgivningen. Därför menar många unga personer att om de skulle hotas av eller utsättas för ett tvångsäktenskap skulle de hellre vilja lösa problemet inom familjen, då detta anses vara det mest hedervärda. (Ungdomsstyrelsen, (2009:5)

Bredal (2011) tar upp synen på pojkars problematik i hedersrelaterade sammanhang. Författaren menar att pojkar kan vara både gärningsmän genom att kontrollera sina systrar men även ett offer, då även de själva riskerar att utsättas för ett tvångsäktenskap.

I studier utförda i Stockholm stad framkommer det att även om pojkar inte har samma begränsningar som flickor gällande frihet i sitt vardagsliv, så utsätts även de för tvångsäktenskap. Det framkommer i resultatet av studierna att 9 % av pojkarna och 13 % av flickorna svarade att de förväntas välja äktenskapspartner utifrån andras vilja (Ungdomsstyrelsen, 2009:5).

Ungdomsstyrelsen (2009:5) (refererat till Schlytter et al., 2009) menar att både inom den norska och svenska forskningsfären kring ämnet hedersrelaterade traditioner i relation till tvångsäktenskap så har pojkars och mäns utsatthet kring tvångsäktenskap och kusinäktenskap knappt uppmärksammats (a.a).

I studien *Crimes of the Community: Honour-based violence in the UK* skriver Brandon och Hafez (2008) att det är för att bevara hedersrelaterade traditioner som man utövar tvångsäktenskap. Tvångsäktenskap kan även utövas för att inom en släkt förstärka släktbandet eller skydda familjens socioekonomiska välstånd. Föräldrar kan använda tvångsäktenskap som ett effektivt medel för att kontrollera den unges kyskhets, samt förebygga all slags beteende eller handlingar hos den unge som kan skada familjens heder.

I Ungdomsstyrelsens rapport (2009:5) tas det upp ett fall om en flicka som var tvungen att ta hand om familjens hushåll och sina småsyskon. Hennes frihet var starkt begränsad, då hon ständigt kontrollerades av sin far och bror. Flickan valde att ingå ett tvångsäktenskap då hon ansåg att det skulle innebära mer frihet i form av att kunna gå ut, gå på bio och så vidare. Relaterat till fallet menar man att i stundens hetta behöver ett tvångsäktenskap inte upplevas som tvång utan den faktiska upplevelsen av tvånget kan uppkomma då eventuella konsekvenser av de val som gjorts bli tydliga. I motsats till det individcentrerade samhället lever människor i det gruppcentrerade samhället mer efter traditionella familjemönster. Det är oftast i dessa gruppcentrerade samhällen som tvångsäktenskap kan förekomma bland familj och släkt (Ungdomsstyrelsen, 2009:5).

Wikan (2004) menar att även om mannen i det gruppcentrerade samhället kan vara underordnad de äldre männen i familjen och släkten, så är han alltid kvinnans överhuvud. Kvinnans beteende rör inte enbart henne då den även påverkar den egna familjens rykte i relation till den övriga släkten och andra närstående familjer (Wikan, 2004).

Utöver kvinnans försiktighet och vaksamhet kring det egna beteendet, både i hemmet och ute i allmänheten, måste hon även se till att bevara sin kyskhets genom att inte ha sexuell kontakt med någon förrän hon har ingått ett äktenskap. Den stränga kontrollen av kvinnans kyskhets visar hur ärbär familjen är (Ungdomsstyrelsen, 2009:5).

1.2 Lagstiftning kring äktenskap

Idag är tvångsäktenskap i Norge och Danmark kriminaliserad enligt befintlig lag. Även i Storbritannien kan personer som utsätter någon annan för ett tvångsäktenskap utdömas fängelsestraff. Däremot är det ännu inte kriminaliserat i Sverige (Schlytter 2004).

Enligt 2 kap. äktenskapsbalk 1 § får en person under 18 år inte ingå ett äktenskap utan att få tillstånd. Tillstånd om dispens av myndigheter fastställs i 15 kap i äktenskapsbalken (1987:230). Ansökan om tillstånd för att ingå ett äktenskap innan 18 årsåldern görs hos länsstyrelsen i det län den sökande är folkbokförd. Om det skulle saknas en sådan länsstyrelse i det län man bor provas ansökan av länsstyrelsen i Stockholms län. Tillstånd får ges endast om det finns särskilda skäl.

Vidare står det i Äktenskapsbalken (1987:230) att de som är släkt i rätt upp och nedstigande led eller helsyskon får inte ingå äktenskap med varandra. Det får inte heller de som redan är gifta eller är registrerade i ett partnerskap. (Äktenskapsbalk, 1987:230).

I äktenskapsbalken 5 kap. 5§ framgår det att om en maka/make har tvingats till att ingå ett äktenskap eller om en av makarna är under 18 år så har denne rätt till äktenskapsskillnad utan någon betänketid. Vidare står det i 4 kap 1§ att det krävs två vittnen då äktenskap ingås. Både kvinnan och mannen måste närvara vid vigseln och framföra sitt samtycke till vigelsförrättaren (a.a).

I artikeln Barn och tvångsäktenskap i Sverige – finns det utrymme för olika kulturer och tolerans?(2007) skriver Marit Jänträ-Jareborg att tvångsäktenskap har på det juridiska planet fått för lite utrymme i den svenska diskussionen. Detta menar hon beror på att tvångsäktenskapsproblematiken oftast ses som något som sker på utländsk mark (Jänträ-Jareborg, 2007).

1.3 Förankring till socialt arbete

Tvångsäktenskap och arrangerat äktenskap är en central problematik i dagens samhälle. Även om det finns ett mörkertal över de som är berörda av denna problematik så har den börjat belysas alltmer inom det sociala arbetet. Som tidigare nämnt riskerar nästan 70 000 unga ha begräsningar kring val av äktenskapspartner där 8500 av dessa känner en oro över att utsättas för bland annat tvångsäktenskap (Ungdomsstyrelsen, 2009:5).

I socialtjänstlagen 5 kap. 1§ understryks det att socialnämnden ska arbeta för att barn och ungdomar ska växa upp under trygga och goda förhållanden (Socialtjänstlagen, SoL). Med detta i åtanke anser vi att det är av stor vikt att medvetengöra barn och ungdomar om deras

rättigheter. Det är viktigt att skolan är informativ och kontinuerligt jobbar med dessa frågor för att förstärka dagens ungdomar och öka deras kunskap om de egna rättigheterna.

2. Problemformulering

Detta kapitel innehåller problemformulering, syfte och frågeställning där vi problematiserar och redogör ämnesvalet samt studiens disposition och arbetsindelning.

Tidigare forskning påvisar en hög siffra av unga som antingen lever med begränsningar kring äktenskap eller tvingas in i ett äktenskap. Trots de höga siffrorna är det i Sverige få fall som anmäls eller kommer till myndigheternas kännedom. (Ungdomsstyrelsen, 2009:5) Hur kommer detta sig och vad kan det finnas för bakomliggande orsaker? En viktig utgångspunkt för en anmälan är att de som riskerar att utsättas för tvångsäktenskap känner till sina rättigheter och vart de kan vända sig för att söka hjälp. Kan det vara så att ungdomar idag inte har tillräckligt med kunskap om sina rättigheter och de hjälpinsatser som erbjuds av skola, socialtjänst, polis och ideella verksamhet?

Skolan är en central arena för ungdomar där de mänskliga rättigheterna ska förmedlas. Därför har vi valt att fokusera på skolan som en plattform för både förmedling av information om ämnet tvångsäktenskap, de mänskliga rättigheterna samt samhällets hjälpinsatser men även en arena där man kan i förebyggande syfte jobba med denna sortens problematik.

I Skolans värdegrund och uppgifter, samt mål och riktlinjer beskriver man följande:

“Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan skall gestalta och förmedla.”(Lpf 94)

2.1 Syfte

Syftet med denna studie är att ta reda på vad det kan finnas för bakomliggande orsaker till att det idag, i Sverige sker så få anmälningar gällande tvångsäktenskap. En förutsättning för att kunna göra en anmälan är att känna till de egna rättigheterna samt de hjälp- och stödinsatser som samhället erbjuder. Därför har studien även i syfte att ta reda på om ungdomar mellan åldrarna 15-20 år har via skolan fått information om tvångsäktenskap och de egna rättigheterna. Studien undersöker även hur skolan i förebyggande syfte skulle kunna jobba med denna problematik.

2.2 Frågeställning

- Vad finns det för bakomliggande orsaker till att det idag, i Sverige, sker så få anmälningar gällande tvångsäktenskap?
- Vet ungdomar mellan åldrarna 15-20 år, vart de ska vända sig för att söka hjälp ifall de skulle riskera att utsättas för tvångsäktenskap?
- Hur kan skolan användas som plattform för att arbeta med tvångsäktenskap i förebyggande syfte?

2.2.1 Disposition

Inledningsvis presenteras uppsatsämnet i studiens första kapitel. Detta följs av en presentation av studiens bakgrund där även relevant lagstiftning samt förankring till socialt arbete tas upp. I kapitel två presenteras studiens problemformulering, syfte och frågeställningar. Där författarnas problematisering och förklaring av ämnesvalet redogörs. I kapitel tre beskrivs de centrala begreppen som är relevanta för studien. I kapitel fyra presenteras tidigare forskning som beskriver det aktuella kunskapsläget om tvångs- och arrangerat äktenskap. Detta för att ge en vetenskaplig överblick över det valda forskningsområdet. I det följande kapitlet, kapitel fem presenteras studiens teoretiska referensramar som sedan används för analys av resultatet. I kapitel sex presenteras tillvägagångssättet av studiens genomförande och en kort beskrivning av val av metod och ansats. Därefter beskrivs studiens urval, avgränsningar, för studien relevanta etiska överväganden och författarnas egna tankar kring validitet, reliabilitet, replikerbarhet och generalisering. Vidare beskrivs enkätens konstruktion och författarnas egna kritik av enkäten och studiens tillvägagångssätt. I kapitel sju redogörs resultatet av enkätundersökningen. I det åttonde kapitlet presenteras analysen där vi analyserar resultatet av vår undersökning genom de valda teorierna och tidigare forskning. Det nionde och sista kapitlet innehåller författarnas diskussion och slutsatser där studiens frågeställning diskuteras och besvaras. Här presenteras även förslag till senare forskning.

2.2.2 Ansvarsfördelning

För att effektivisera arbetet i högsta mån delade vi upp specifika ansvarsområden mellan oss. Berivan Akkurt har haft huvudansvaret för bakgrund, lagstiftning kring äktenskap, relevans för socialt arbete, teorin individualism och holism, tidigare forskning samt delar av centrala begrepp.

Rozhin Azizi har haft huvudansvaret för empowerment teorin, metod, resultat, delar av centrala begrepp samt delar av bakgrunden. Båda författarna har fördjupat sig kring kulturteorin samt tillsammans skrivit problemformulering, syfte, frågeställning, analys, diskussion och slutsats. För att få en röd tråd genom hela arbetet har båda författarna läst och kontinuerligt kommenterat varandras delar.

3. Begreppsförklaringar

I detta avsnitt redogör vi för olika begreppsdefinitioner som är återkommande i och berör studien. De första tre begreppen tas upp för att utesluta eventuella missförstånd kring de olika definitionerna av äktenskap. Vi har valt att skriva väldigt kortfattad om alla de begrepp som vi tagit upp, då vi anser att de är tillräckligt välkända i samhället.

3.1 Tvångsäktenskap

Om en av de tänkta makarna skulle ha några invändningar mot äktenskapet men på grund av en risk att drabbas av negativa konsekvenser inte kan säga nej eller avbryta processen/äktenskapet (Ungdomsstyrelsen, 2009:5).

3.2 Arrangerat äktenskap

Ett arrangerat äktenskap innebär ett äktenskap som inleds mellan en kvinna och en man men där äktenskapet arrangerats av andra än de blivande makarna så som familj eller släkt. (Ungdomsstyrelsen, 2009:5)

3.3 Barnäktenskap

För att ett äktenskap ska klassas som ett barnäktenskap måste minst en av de blivande makarna vara under 18 år (Ungdomsstyrelsen 2009:5).

3.4 Normer

Nils- Arvid Bringéus (2005) menar att normer är samhällets oskrivna lagar och det som karakteriserar dem är deras osynlighet. I jämförelse med lagar som kan vara fyrkantiga styr normer människors handlingar i vardagslivet, men det är inte förens man gör en överträdelse som normerna blir aktualiserade. Det är när vi hamnar i konflikter som vi blir medvetna om de rådande normerna. Precis som lagarna kan förändras kan även normer förändras men det är något som sker nästan omärkligt och över en lång tid. (Bringéus, 2005)

3.5 Heder

Själva hedersbegreppet är något som existerar i alla kulturer. I Sverige är heder oftast kopplat till ärlighet, med andra ord att man är en hederlig person som går att lita på, det vill säga att inte ljuga och att göra rätt för sig. Kärnan i de gruppcentrerade samhällen där det råder patriarkala familjestrukturer utgörs av heder och skam. Även om det är hela familjen som bär ansvaret för hedern inom den egna gruppen så är ansvaret fördelat mellan familjemedlemmarna. Kvinnans heder ligger i hennes kyskheter och sexuella dygd medan mannens heder ligger i att kunna skydda och försörja familjen. Kvinnan utsätts för kontroll och begränsad frihet då familjens rykte och heder anses kunna stå på spel om hon skulle göra något som är oförenligt med familjens normer. (Bredal, 1999)

3.6 Identitet

Identitet är det som definierar människan och handlar om ett givande och ett tagande. Det är utifrån individens egenskaper och handlingar som identitet formas. Den formas även utifrån omgivningens uppfattning av individen och den spegelbild som skickas tillbaka till denne samt dennes respons av spegelbilden. Även om människan föds med vissa egenskaper så är det detta samspel mellan människan och omgivningen som utgör kärnan i identitetsbyggandet (Ahmadi, 2003).

4. Tidigare forskning

I detta avsnitt kommer vi att redogöra för den tidigare forskningen som har relevans för studien. Den tidigare forskningen som redogörs har koppling till studiens tema, det vill säga, tvångsäktenskap.

4.1 Forskning i Sverige gällande äktenskap och tvångsäktenskap

I enlighet med den äldsta rättspraxisen i Norden var avtal gällande egendom en del av äktenskapsprocessen när en kvinna giftes bort till en friare. Ett avtal slöts mellan brudens blivande make och brudens far. Äktenskapsprocessen genomgick i tre olika faser nämligen frieri, trolövning samt bröllop. Under äktenskapets sista fas det vill säga bröllopet lå brudens far hennes hand i den blivande makens hand och kvinna skulle därefter lyda sin man. (Melby, Pylkkänen, Rosenbeck, & Wetterberg, 2006).

Under flera millennier har det varit helt ofattbart att man valt sin partner för kärlekens skull, då man ansåg att kärleken skulle kunna vara ett hot och fara mot den sociala ordningen

(Coontz, 2005). Roman (2004) menar att det dåvarande patriarkala äktenskapet/familjen som baserades på plikt och tradition har idag ersatts av en så kallad ”kompisfamilj”. Denna ”kompisfamilj” fungerar som en institution som förespråkar kärlek, gemenskap och solidaritet och värnar om den enskilda individens personliga lycka. Forskning i Sverige gällande det moderna äktenskapet menar att det är den inre kraften som håller ihop ett äktenskap och inte de yttre påfrestningarna. I västvärlden ser man en utveckling mot ett demokratiskt och jämlikt äktenskap då båda parterna har en jämlik status. Detta yttrar sig genom gemensamma beslut och arbetsuppgifter (Roman, 2004).

Skillnaden mellan arrangerat äktenskap och tvångsäktenskap är hårfin och kan ibland vara förvirrande och svårt att skilja emellan, men det som ändå karakteriserar ett tvångsäktenskap är att familjen bestämmer vem den unga kvinnan ska gifta sig med utan dennes vilja. När det gäller invandrarfamiljer visar forskning på att vissa minoritetsgrupper i Sverige tenderar att föra över de gamla traditionsmönstren till det nya landet. Schlytter (2004) menar att i det traditionella gruppcentrerade samhället där det råder en hederskontext så paras oftast kvinnor och män ihop genom familjen och släktingar. Det råder olika normer och äktenskapstraditioner för olika minoritetsgrupper i Skandinavien. Äktenskapstraditionerna mellan minoritetsgrupperna kan se olika ut. I vissa fall kan familjerna ha ingått ett avtal kring barnets äktenskap redan innan barnet uppnått enligt lag giltig äktenskapsålder.

Barnet kan i vissa fall utsättas för ett direkt tvångsäktenskap utan eget samtycke medan i andra fall kan denne i vissa avseenden ha medbestämmanderätt, det vill säga att dottern eller sonen får möjlighet att själv få välja sin livspartner bland flera kandidater vilket mer efterliknar ett arrangerat äktenskap (Schlytter, 2004). Enligt en svensk rapport riskerar omkring 70 000 ungdomar mellan åldrarna 16-25 att ha begränsningar gällande val av partner, utav dessa känner 8500 en oro över att giftas bort mot sin vilja i Sverige. I Studien framgår det att det oftast är flickor som har en oro över att själva inte kunna välja äktenskapspartner (Ungdomsstyrelsen, 2009:5).

Den 20 maj 2010 beslutade regeringen att ge i uppdrag åt en särskild utredare att inhämta ytterligare kunskap om tvångsäktenskap och barnäktenskap och att föreslå åtgärder för att motverka sådana äktenskap. Man tillsatte justitierådet Göran Lambertz till särskild utredare. I betänkandet av utredningen om Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap (SOU 2012:35) tar man upp behovet av föreslagna lagändringar i syfte att skapa ett stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap. Idag kan man ansöka om äktenskapsdispens för att tillåtas ingå äktenskap före 18 års ålder. De faktorer som anses vara av ”särskilda skäl” brukar vanligtvis vara graviditet eller andra skäl av kulturell eller religiös karaktär. Utredningen ger

förslag till att denna möjlighet bör avskaffas då man anser att dessa faktorer inte är relevanta i dagens samhälle och att ett ingånget äktenskap innan 18 års ålder är förenat med stora risker för barnets hälsa, utveckling, utbildning och skolgång. Att bibehålla denna möjlighet till äktenskapsdispens innebär ett slags stöd för normen att utomäktenskaplig sexualitet och graviditet är förbjudet. Detta även om syftet i grunden kan vara att skydda unga som hamnat i en svår situation. (a.a)

Det finns en koppling mellan tvångsäktenskap och de rådande normerna om kvinnans kyskhet, då familjens anseende i många kulturer anses ligga i kvinnans kyskhet. För att eliminera risken att familjen blir vanhedrad används tvångsäktenskap för att gifta bort barnet med hedern i behåll och därmed även styra kvinnans sexualitet. De unga kvinnornas frihet samt handlingsutrymme begränsas av den ständiga kontroll som de utsätts för. Kontrollen sker antingen av en bror som blivit fostrade till att ta ansvar över sin syster eller av familjens överhuvud, det vill säga fadern (Ungdomsstyrelsen, 2009:5). Många unga kvinnor med utländsk bakgrund i Sverige, som genomgår denna typ av problematik kopplat till hederskultur, strävar efter att själva utforma sin identitet utan att påverkas av familjens traditionella strukturer (Schlytter, 2004).

Detta dilemma som många blir utsatta för är något som påverkar hela ungdomens livssituation, då det många gånger kan påverka tillgången till utbildning, arbete eller att delaktighet i samhället blir starkt begränsat (Ungdomsstyrelsen, 2009:5). Sedan 2005 har Länsstyrelsen Östergötland haft åtskilliga nationella och regionala uppdrag där syftet har varit att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och en del av detta arbete har varit att ge stöd till insatser som jobbar med tvångsäktenskap i förebyggande syfte. Ung och fri – eller? är ett studiematerial som har tagits fram för unga och handlar om rätten att själv få välja sitt liv. Denna publikation har alltså tagits fram på initiativ av Länsstyrelsen Östergötland i samverkan med övriga länsstyrelser och Rikspolisstyrelsen. (Ung och fri? - eller?)

4.2 Forskning i andra länder gällande äktenskap och tvångsäktenskap

I artikeln Trauma, violence & abuse (2012) som är skriven utav Khatidja Chantler belyses innebörden av tvångsäktenskap och dess konsekvenser runtom i Europa och Storbritannien. Författaren försöker främst lyfta fram betydelsen av tvångsäktenskap i form av våld och de svårigheter som många yrkespersoner upplever då dem försöker förstå sig på området. Tvångsäktenskap framträdde i Storbritannien som en följd av sydasiatiska kvinnors organisationer som arbetar mot våld. Målet med dessa organisationers aktiva initiativ var att varna allmänheten om det våld som hittills gått okänd, bland annat våld som uppstår under

tvångsäktenskap. Det är viktigt att kunna urskilja mellan arrangerad äktenskap och tvångsäktenskap då de förespråkar olika saker. Arrangerat äktenskap handlar om att föräldrar hjälper sitt barn med att hitta en potentiell partner, men beslutet huruvida det ska leda till ett äktenskap eller inte ligger hos paret. I motsats till detta så är ett tvångsäktenskap allmänt erkänd som ett brott/kränkning av människors och barns mänskliga rättigheter, där tvång oftast används för att anta äktenskap eller söka tillstånd till det. I dessa fall utmärker sig oftast tvånget i form av fysiskt, finansiellt eller emotionellt våld.

UNICEF's interkulturella undersökning mellan 1987 till 2006 har visat att över 60 miljoner kvinnor runtom i världen mellan åldern 20-24 blev gifta innan de hunnit fylla 18 år. Dock så är det viktigt att påpeka att inte alla tidiga äktenskap är ett tecken på tvångsäktenskap. Andra faktorer som leder till ett tidigt ingånget äktenskap kan exempelvis var fattigdom och kulturella riter. Att gifta bort sitt barn i en tidig ålder innebär färre personer att mata och därav mer föda till dem andra familjemedlemmarna. En annan faktor är den sexuella renligheten som man vill bevara fram tills att barnet har gift sig och bildat en egen familj. Att vara oskuld fram tills giftermål är ett måste i många länder runtom i världen och därför kan äktenskapet påskyndas då det är det enda alternativet för att möjliggöra sexuella relationer.

Sammanlagt så har sex empiriska studier om olika aspekter inom tvångsäktenskap publicerats i Storbritannien. Bland dessa studier refererar man till ett genomförande av Khanum (2008) som gjort en studie i Storbritannien (Luton) där syftet var att undersöka olika aspekter inom tvångsäktenskap. Han intervjuade bland annat representanter från rättsliga organisationer som bekämpar tvångsäktenskap men även människor som själva blivit utsatta för och kommit undan tvångsäktenskap. Resultaten från denna studie visar att det finns väldigt få tillgängliga vägledningar för personer som utsätts för tvångsäktenskap och att det finns väldigt få existerande anmälda fall av tvångsäktenskap. Vidare visar studien att personer som är utsatta oftast är mer benägna till att vända sig till organisationer som tillhör samma etnicitet istället för att få hjälp av människor från västvärldens kulturer.

Enligt Brandon och Hafez (2008) som också forskat inom detta ämne så bör tvångsäktenskap bli identifierad som hedersvåld. De menar att anledningen till att rättsliga/offentliga organisationer oftast inte ingriper är bland annat av rädslan för att stämplas som rasist. I satsningar för att bekämpa tvångsäktenskap i Europa och även Storbritannien har fokus legat på lagstiftningsåtgärder. I vissa länder har man tagit fram riktlinjer och handlingsplan för att bekämpa denna typ av våld och kränkningar av kvinnors och barns mänskliga rättigheter. Bland dessa så är Storbritanniens "forced marriage civil protection act" en väletablerad lagstiftningsåtgärd för att förhindra tvångsäktenskap och hjälpa dem

utsatta. Enligt artikeln så är det väldigt viktigt att kliniska åtgärder också är tillgängliga då det har inom forskning hittats länk mellan våld och psykisk problematik.

5. Teorier och förklaringsmodeller

I detta kapitel presenteras studiens teoretiska utgångspunkt. De två första teorierna i studien används som ramverk i syfte av att förklara huruvida kultur och familjestrukturen utifrån holism och individualism kan vara en bakomliggande orsak till det låga antalet anmälningar av tvångsäktenskap. Kapitlet avslutas med ett försök att beskriva det komplexa empowermentbegreppet som i uppsatsen kommer att användas som ett instrument för analys av resultatet på den tredje frågeställningen om hur skolan skulle kunna användas som en plattform för att arbeta med tvångsäktenskap i förebyggande syfte.

5.1 Kulturteori

Kulturtillhörighet är en viktig beståndsdel i meningsskapandet av det vi upplever. Kultur påverkar många aspekter av individens liv där den både medvetet och omedvetet kontrollerar och styr vårt levnadssätt, kommunikation, produktion och arbetssätt. Detta sker genom att individen organiserar sitt levnadssätt genom de symboler de får från omgivningen. Dessa symboler är en del av vår mentala bild som vi har av oss själva och kompletterar ofta vår identitet. (Al-Baldawi, 2011) Nader Ahmadi (2003) refererar till Al-Baldawi som menar att kultur är: “summan av genom livet inlärd traditioner och normer som dominerar och utvecklas genom historien hos en folkgrupp eller nation” (Ahmadi, 2003). Citatet av Al-Baldawi betonar två viktiga synpunkter av begreppet “kultur”. Den första aspekten som författaren betonar är att han menar att kultur består av normer, seder och traditioner som människan blivit inmatad med av sin omgivning sedan dennes födsel, där Al-Baldawi menar att detta “inrotas” i individen i en inlärningsprocess”. Denna process inkluderar olika system av normer, värderingar, traditioner, idéer, kunskaper, seder och bruk. Processen anskaffas alltså genom dagligt samspel med den gruppen man tillhör.

Författaren tror att det är upp till individen om denne vill behålla sina traditioner och normer genom att studera andras kulturer, men betonar ändå svårigheten med detta om man fortsätter att leva i den omgivning och samhälle man fötts i. Den andra aspekten som författaren understryker är att han hävdar att det inte råder några som helst kulturer/normer som inte är oföränderliga. Med detta menar han att en dynamisk historisk utveckling påverkar normer, kultur och traditioner, där denna “utveckling” stärker vissa traditioner och stjälp andra samt att nya traditioner skapas genom att människor “öppnar” sig mot andra kulturer.

Han menar att det inte finns några statiska kulturer och att kultur bygger på en dualism. (a.a). Denna dualism består dels av en statisk aspekt av tid och beteende som utvecklas till en tradition som individer identifierar sig med, men också en andra aspekt som kräver en förändring i kulturen genom att ta in nya normer, traditioner, idéer och kunskaper samt att förnya de gamla vi redan har. Förståelsen av denna process mellan det statiska och föränderliga inom kulturen är viktig då dualismen är av betydelse för både individens och gruppens bekräftelse. (Al-Baldawi, 2011)

Det är flera faktorer som påverkar en kulturs innehåll, bland annat religion, ekonomisk- och social utveckling samt det klimatiska och geografiska läget. Författaren understryker att religion i sig inte kan vara en kultur då en och samma religion kan tolkas på olika sätt beroende på människans skiftande syn på religionen och människans utveckling däremot kan den religiösa uppfattningen påverka sättet som människorna umgås och kommunicera på.

Inom varje kultur råder en bunt med olika "koder" som för det mesta är oskrivna och som överlämnas från generation till generation. Dessa "koder" inom kulturen sätter upp vissa ramar och regler som präglar och påverkar vår livsstil som grupp eller individ. (Ahmadi, 2003)

5.2 Individualism och holism

I *Essays on Individualism: Modern Ideology in anthropological perspective* (1986) presenterar Louis Dumont (1986) sin definition av ideologi där han särskiljer mellan två ideologier nämligen individualism och holism. Dessa två ideologier är två olika synsätt på hur människan betraktas i ett samhälle. Det är dock viktigt att förstå att Dumont (1986) använder ordet hierarki som en synonym till ordet holism i sitt arbete, vilket är en ganska ovanlig användning av ordet. De flesta av oss skulle acceptera någon form av definition för hierarki där man rangordnar en kropp av personer eller saker i årskurser eller klasser över varandra. Dumonts definition av ordet är en hierarkisk relation mellan det större och mindre där hans definition kretsar kring förhållandet mellan del och helhet. Han menar att det är fenomenet ideologi som influerar hur vi organiserar vår vardag, exempelvis vad vi anser vara ett passande yrke, vad en bra familjeform bör vara och vad vi anser vara rätt och fel.

Dumont (1986) menar att i jämförelse med andra civilisationer är västvärldens civilisation baserad på individualism. I det individualistiskt baserade civilisationen råder två huvudsakliga ideal som antas som en gemensam princip, nämligen jämlikhet och frihet. Betänkt ur individualismen menar Dumont (1986) att varje individ, även när de är separerade från det hela, är en komplett moralisk varelse. Detta är motsatsen till holism, där "delen" endast har

betydelse i förhållande till helheten. Betänkt ur holismen så menar han att man utgår ifrån människan som en social varelse där man betonar själva relationerna emellan människor. Individen sett ur ett holistiskt synsätt måste inordna sig i den sociala omgivning hon fått sig tilldelad. Inom holismen är det ofta familjen och släkten som är den primära gruppen som företräder det yttersta värdet, och som individ är man en del av denna gemenskap, det vill säga att man inte kan kopplas bort från denna gemenskap. Om individen ses ur ett individualistiskt perspektiv så prioriteras människan som en egen individ där de mellanmänniska relationerna blir av sekundär betydelse. Det är individen som prioriteras och inte gruppen eller omgivningen.

Dumont (1986) menar att i den västerländska civilisationen ”tvingar” samhället individen till jämlikhet och frihet, medan individen i det traditionella samhället inte vet något om jämlikhet och frihet. Där har man redan en kollektiv bild av individen, det vill säga som tidigare nämnt att den är en odelbar beståndsdel av en helhet. Han menar också att i de flesta samhällen, och i första hand i de traditionella samhällena är relationen mellan individerna viktiga och värderas högre än relationerna mellan individen och saker, det vill säga de materiella tingen. Men i de typiska moderna samhällena är relationerna mellan individerna underordnade relationerna mellan individen och de materiella tingen.

Även Al-Baldawi (2011) utgår från dessa ideologier när han i sin bok tar upp det individ- och gruppcentrerade tankesättet. I samhällen där individuella rättigheter garanteras och individcentrerat tankesätt råder är individen själv ansvarig för de egna handlingarna och dess konsekvenser. Samvetet fungerar som en kontrollmekanism för styrandet av handlingar och ageranden. Detta betyder att medlemmarna i den egna gruppen inte bär skulden för de individuella handlingarna utan fungerar mer som ett mänskligt stöd för individen. Däremot är gruppens roll annorlunda i ett gruppcentrerat samhälle, där hela gruppen bär ansvaret för en individs handling. Gruppens intresse blir det primära då individen är en odelbar del av gruppen. För att stöttas och få ta del av den hjälp och den solidariska uppbackning som erbjuds av den egna gruppen måste individen i ett gruppcentrerat samhälle avstå från de individuella rättigheterna som nämnt ovan garanteras i ett individcentrerat samhälle. Val av studier och yrke väljs utifrån gruppens intresse för att stärka gruppen. Även val av partner sker under ritualer och måste accepteras av gruppen (Al-Baldawi, 2011).

Al-Baldawi (2011) anser att denna ideologi råder och blir beständig i de samhällen där de mänskliga rättigheterna inte garanteras av staten. Brist på grundläggande socialt och ekonomiskt stöd leder till att gruppen står för den sociala försäkringen som ger individer trygghet och levnadsmöjlighet, vilket medför att individens lojalitet till gruppen blir viktigare

än lojaliteten till samhället. Författaren menar att ju svagare statsskicket är desto starkare blir gruppens roll (a.a). Även gränssättning kan se olika ut utifrån det gruppcentrerade samhället kontra det individcentrerade. Om individen anses vara en del av någon större enhet kommer gränserna sättas genom distinkta förbud, och individen kan förvänta sig att det är gruppen som individen tillhör som kommer ha ansvaret för en stor del av gränssättningen. Ibland kan även religiösa föreskrifter vara en befrielse från ansvar för individen. Om individen istället är en autonom enhet måste denne sätta sina gränser med hjälp av samvete och sunt förnuft (Ahmadi, 2003)

Fredrik Barth (1969) menar att det är genom att vi förtydligar olikheter mot utomstående samt genom att upprätthålla gränssättningar som etnicitet synliggörs. Man använder gränssättningar som tillvägagångssätt för att skapa sinnelag av gruppstillhörighet samt för att känna sig som en del av den. I dagens Sverige är individens integritet av högsta betydelse. Det är individen själv som bestämmer var gränsen för offentlig och privat går samt i vilken omfattning reviret ska sträcka sig. I Sverige tillförlitar man sig på varandras sunda förnuft, där till exempel många hus med trädgård kanske saknar staket eller grind och där de klara gränserna försvinner i en äng eller skog. Familjen är ett invecklat organ där motsägelsefulla roller kan komma i akt. Familjen är lika viktig här i Sverige som i andra länder med andra kulturer men har andra sätt att markera sina gränser. En känsla som kan lätt uppkomma är rädslan för att familjen ska hota individens integritet. I den svenska kulturen är det acceptabelt för ungdomar att ta avstånd från sin familj för att försvara sin identitet. Exempelvis är det självklart att man bejakar barnens bästa före familjen om ett barn skulle fara illa i sin familj. Om ett äktenskap skulle hejda individen att förverkliga sig själv skulle en skilsmässa vara enda lösningen, men i andra kulturer kan en skilsmässa innebära en attack mot familjens integritet. En annan kulturell skillnad som blir tydlig är när ämnet sexualitet kommer upp. I Sverige anser man att sexualitet är som något som berör två personer sinsemellan, men i många andra länder och samhällen är ämnet gällande sexualitet något som berör många fler än endast det berörda paret. Exempelvis kan det anses att en flicka bör bevara sin oskuld fram till äktenskap för att inte vanhedra familjen (Ahmadi, 2003).

Den mest formellt laddade gränsöverträdelsen i dagens Sverige är gällande äga av barn. Detta är något som inte är acceptabelt under några omständigheter, det vill säga att kränka en individs personliga integritet genom att ta till sig våld mot denne. Den individcentrerade synsättet menar att själva grundprincipen i uppfostran utgår från individen. Individen ska själv rätta till sitt fel och det är genom denna självinstinkt som individen ska kunna motstå kommande prövningar. Detta äger rum genom språklig förmaning och argumentation (a.a).

För de människor som härstammar från andra traditioner där man bejakar både de gruppcentrerade tänkandet samt muntlig tradition, är argumentation en främmande form för att förmana. Man använder språket för att kommunicera med varandra och inte för att utveckla självinstinkt. Den kroppsliga bestraffningen kan tenderas att vara lättare att ta i bruk än att underkasta sig genom att med bevarad värdighet föra en för de känsligt resonemang.

I den gruppcentrerade hederskulturen sätts gränser utifrån skam och heder medan gränssättningen i de individcentrerade samhällena sätts utifrån personens integritet (a.a). I de samhällen där gruppcentrerad tankesätt råder så uppbyggs hela samhällsgrunden utifrån grupper. Dessa grupper sammansättning och struktur kan skilja sig åt och kan bestå av släktskap, religiös tillhörighet, nationell tillhörighet eller tillhörighet till en viss etnicitet (Al-Baldawi, 2011). För individen blir konsekvensen av detta att de inte kan definiera sig utan att hänvisa till gruppen, då de under inlärningsprocessen lärt sig att uppfatta sig själva som en oskiljbar beståndsdel av gruppen. Individens identitet utformas alltså från den större gruppen och inte det egna jaget vilket gör det svårt för individen att bekräfta sitt egna jag då det större jaget, till exempel gruppen, är ständigt närvarande för att kontrollera och definiera individen. Individens sociala ställning och identitet bygger alltså på denna tillhörighet till gruppen som formar den roll och funktion som ger individen den identitet denna tillämpar i samhället (Ahmadi, 2003).

I den gruppcentrerade hederskulturen så handlar upprätthållandet av heder inte om individens rätt utan om gruppens heder. Denna uppfattning bottnar i att kvinnans värde ligger i att hon är oskuld och gifts bort till någon som familjen har valt. Kvinnan anses alltså vara mannens och familjens egendom och mannen ges rätten att utöva bestraffning vid normbrytande beteende (Mjörnell, 2005). I dessa patriarkala samhällen där heder och skam har en central roll så är mannen familjens överhuvud och ansvarig för familjens försörjning. Hans heder ligger i hans förmåga att skydda de kvinnliga medlemmarnas sexuella dygd. Han har makten och alla medel är tillåtna. Alltså är kontroll och makt starkt kopplat till heder. För att motverka normbrytande beteende så begränsas och bevakas kvinnors tillvaro i form av vardagsförtryck, hot, våld och tvångsäktenskap. Kontrollen är vanligtvis fördelad mellan mannen som har kontrollen i hemmet och sönerna som har kontrollen ute i samhället. Modern har ingen makt men det ingår i hennes roll att uppfostra flickorna i denna patriarkala anda. Val av åtgärder är något som utvalda män i familjen och släkten beslutar om tillsammans för att återupprätta hedern (a.a). Lagar och straff i det rådande samhället har ingen stor betydelse för gärningsmännen då de som utfört brottet betraktas som hjältar och respekteras för att de har lyckats ta tillbaka hedern i familjen. Där hederskulturen präglar ett helt samhälle och

därmed även de som sitter på de statsstyrande positionerna så är straffen för hedersbrott väldigt milda (Mjörnell, 2005).

5.3 Empowerment

Empowerment är ett begrepp som introducerades i USA under 1960-talet. Det är ett relativt nytt begrepp som har utvecklats ur den tidens växande idéer om hjälp till självhjälp och har sin grund i den sociala aktivitetsideologin. Det tog dock ett sekel innan begreppet uppmärksammades som ett vetenskapligt fenomen. Detta gjordes i samband med debatten om lokalt självstyre, utveckling och mobilisering av de utsatta. Under 1990-talet blev begreppet modernt och används flitigt med olika innebörd av socialarbetare, politiker, folkhälsoarbetare och så vidare (Forsberg & Starrin, 1997). Det finns dock en gemensam grund för begreppet vilket är att det är något bra som det bör strävas emot. Själva termen har två betydelser varav den första är att ”ge makt eller auktoritet till” och ”att ge möjlighet eller tillåtelse”. Ordet empowerment kommer från det latinska ordet *potere* som betyder ”to be able to”, det vill säga att vara i stånd att. En utgångspunkt är att man själv tar kommandot utan att vänta på att få tillåtelse av någon annan och därmed själv tilltvinga sig makten.

När empowerment avgränsas till en ökning av människors kontroll över sina liv så omfattas detta dels av ett speciellt sätt att tänka om sig själv, till exempel i form av ökat självförtroende, men även att observera att samhällsstrukturer kan förändras och modifieras. Alltså är empowerment både en process och ett mål då den refererar både till människans subjektiva inre men också den objektiva verkligheten. (Swift & Levin 1987). Begreppets tre centrala komponenter är makt, kontroll och självförtroende och bygger på en människosyn som utgår från att alla människor har förmågan att inringa sina problem och finna ett sätt att lösa dessa. (Forsberg & Starrin, 1997).

Katz (1984) skriver om den traditionella synen på empowerment där makt ses som ett nollsummerspel. Detta innebär att makt finns i begränsade mängder och att ökad makt för den ene innebär minskad makt för den andre. Detta synsätt kritiseras dock av många företrädare för empowerment som istället har det samarbetsinriktade synsättet och anser att makt kan expandera och därmed lyfter vikten av en samverkan. Ett exempel på samverkan och expansion av personlig makt är när en socialarbetare ger råd till en klient. Detta leder till en omfördelning av makt utan att makten minskas hos någon av parterna (Swift & Levin 1987). Ett resultatrikt socialt arbete innefattar empowerment i arbetet där fokus ligger på att hjälpa de utsatta till att resa sig mot den förtryckande makten (Adams, 2003).

Här talas om en förstärkning av individens känsla av egenmakt, en psykologisk makt, som även kan beskrivas som ökad självförtroende (Friedmann, 2002).

Vidare menar man att grundstenen i empowerment har som mål att få individen att själv få makt och själv kunna ta beslut gällande handlingsutrymme i sitt liv. Detta genom att man hjälper individen att minska effekterna av sociala och personliga hinder för att utöva befintlig makt, öka självförtroendet hos individen samt förmågan gällande att använda makten. Man menar att empowerment syftar till att uppnå social rättvisa i det sociala arbetet i samband med självhjälp och delaktighet för individen när det gäller beslut som rör dem (Payne, 2008). I boken *Empowermentorienterat Socialt arbete* (2009) refererar man till John Dewey, grundaren av den progressiva pedagogiken, som menar att det finns ett behov av empowermentpedagogik som handlar om intentionen som läraren besitter samt processen som denne använder för att varje elev ska kunna finna och utveckla sin personliga kapacitet. Tyngst väger kapaciteten som får eleven att relatera till omvärlden samt andra människor, med andra ord att ha social kompetens. Grundstenen för social kompetens är färdigheten att resonera.

Visuellt ser det ut så här: *Empowerment/ socialpedagogik → Barnet lär sig resonera → Utvecklar social kompetens*. Att öva på färdigheten att resonera bidrar till att individen får ökat och bra resonemangsförmåga vilket leder till att individen blir bättre på att lättare kunna lära sig komplicerad kunskap samt att individen blir bättre på och får lättare att ta svåra beslut i vardagslivet (Moula (red), 2009).

6. Metod och material

Här nedan kommer uppsatsförfattarna redogöra för den metod som används i studien. Inledningsvis introduceras studiens metod och ansats som följer av avgränsningar, litteratursökning, urval, enkätens utformning, tillvägagångssätt, bortfall, kritik av genomförande och enkät, bearbetning av enkät och forskningsetiska riktlinjer. Kapitlet avslutas med validitet, reliabilitet, replikerbarhet och generaliserbarhet.

Den valda metoden i denna uppsats är en kvantitativ metodstrategi och har en både explorativ och explanativ ansats. Den kvantitativa undersökningsmetoden syftar till att mäta och beskriva olika fenomen. Till skillnad från den kvalitativa metoden så resulterar användandet av många enkäter till en bättre uppfattning om hur omfånget och spridningen av olika perspektiv på ett och samma fenomen ser ut inom en viss population. Metoden är även lämplig då ett större urval är viktigt vid en generalisering (Elofsson, 2005). Då studien

behandlar ett ämne av känslig karaktär ansåg författarna att det skulle vara svårt att genom en kvalitativ metod intervjua ungdomar då bristen på tillit till författarna skulle påverka sanningshalten i materialet. Med fokus på studiens frågeställningar så baseras valet av forskningsmetod på att nå ut till så många respondenter som möjlig inom ramen för en C-uppsats. Därför har materialet i denna studie samlats in genom en enkätundersökning.

6.1 Avgränsningar

Tvångsäktenskap förekommer bland olika kulturer och folkslag. För att nå ut till ungdomar från så många olika nationaliteter som möjligt så har det gjorts en geografisk avgränsning till invandrartäta Botkyrka kommun. Det har även gjorts en åldersavgränsning då studien har i syfte att fokusera på ungdomar mellan 15-20 år. Dessa avgränsningar var nödvändiga för att kunna genomföra studien inom ramen för en C-uppsats. I studien har det inte gjorts några intervjuer med representanter för de olika gymnasieskolorna i Botkyrka kommun. Detta var ett medvetet val då fokus i denna studie ligger på ungdomarnas egen bedömning av tillräckligheten kring skolans arbete med tvångsäktenskap och förmedling av de egna rättigheterna.

6.2 Litteratursökning

För studiens litteratursökning har fyra databaser använts: DIVA, Libris, Google Scholar och bibliotekets databaser. Utifrån studiens syfte och frågeställningar valdes några nyckelord som rör ungdomar och tvångsäktenskap som sedan användes för litteratursökning. De sökord som har använts i kombinationer är: Tvångsäktenskap, kultur, hederskultur, kulturella normer, mänskliga rättigheter, normer, patriarkal, empowerment, skola och de engelska sökorden: forced marriages, patriarchal, school, human rights, cultur, empowerment. Tips om ytterligare böcker och skrifter hämtades från de valda materialen och andras forskningsstudier.

6.3 Urval

Utifrån studiens frågeställning så består studiepopulationen av ungdomar mellan åldrarna 15-20 år som studerar på någon av Botkyrka kommuns gymnasieskolor. Då det är svårt att undersöka alla individer i den aktuella studiepopulationen så baseras undersökningen på ett urval som sedan kan generaliseras på hela studiepopulationen. Materialinsamlingen gjordes genom en enkätundersökning för att nå ut till så många ungdomar som möjligt och på detta sätt få en relativ stor urvalsgrupp. Enkäterna delades slumpmässigt ut till 150 elever i tre gymnasieskolor i Botkyrka kommun. Författarna har alltså använt sig av en slumpmässig

urvals metod. Urvalsgruppen från tre av Botkyrka kommuns gymnasieskolor är tillräckligt stor för att kunna generaliseras till hela studiepopulationen, alltså alla gymnasieelever i invandrartäta områden i Stockholm.

6.4 Enkätens utformning

Enkätens utformning styrdes av undersökningens syfte och den andra frågeställningen (se bilaga 1). Enkäten består av en kort berättelse som sedan följs av fem frågor. Syftet med berättelsen var att måla upp en situation som respondenterna, både killar och tjejer, kan utgå ifrån. Frågor och svar har utformats så att de är så lättbegripliga som möjligt, därför består enkäten av frågor av sluten karaktär med givna svarsalternativ. Alla fem frågor har bestämda svarsalternativ som respondenten får kryssa i. Frågor om ålder, kön och vilken skola de tillhör är frågor som inte har några svarsalternativ utan är frågor som ställs i syfte av att samla in bakgrundsfakta där respondenten får skriva svar på en blank rad. Även på fråga tre finns en blank rad som respondenten kan fylla i för att utöka svaret på ett av svarsalternativen. Enkäten delades ut till de medverkande i handledningsgruppen för att få konstruktiv kritik och därmed minimera brister i enkätutformningen. Den förändringen som därefter gjordes bestod av förtydligande i vinjett texten.

6.5 Tillvägagångssätt

Valet av studiens ämne baserades på intresset för ämnet tvångsäktenskap. Utifrån detta ämne gjordes en litteraturstudie för att samla in bakgrundsmaterial och information.

Litteraturstudien gjordes utifrån databaserna: DIVA, Libris, Google Scholar och bibliotekets databaser. Utifrån det insamlade bakgrundsmaterialet hittades en kunskapslucka som författarna fann intressant. Därefter utformades studiens syfte, frågeställning samt val av teori och metod. Valet av den kvantitativa metoden baseras på att vi ville ha en relativ stor urvalsgrupp som sedan kan generaliseras till alla invandrartäta kommuner i Stockholm. Materialinsamlingen gjordes genom litteraturstudie och en enkätundersökning. Enkäten inleddes med en vinjett text i följd av fem frågor med flersvarsalternativ. Dessa enkäter delades ut till 150 gymnasieelever i tre olika gymnasieskolor i Botkyrka kommun.

Skolledningen kontaktades för tillåtelse av enkätutdelning under lektionstid. Dock gavs inget medgivande på grund av tidsbrist då det pågick både nationella prov och förberedelser inför studentavslutningar. Vi fick dock lov att dela ut de i antingen rasthallen eller utanför gymnasieskolan. Tillsammans med en presentation av studiens författare och syfte, information om anonymitet och frivillighet så frågades respondenterna om de visste vad

tvångsäktenskap betyder. Genom att förklara begreppets innebörd för respondenterna minskades risken för misstolkning av begreppet. Utdelningen skedde problemfritt under två dagars tid. Därefter bearbetades materialet genom dataprogrammet SPSS, dataprogrammet för statistik. Resultatet från datainsamlingen presenteras sedan genom diagram, antal respondenter och procentsats.

6.6 Bortfall

För att få svar på studiens frågeställning har 150 enkäter delats ut till ungdomar i Botkyrka kommun. Det interna bortfallet i undersökningen består av 10 respondenter som inte besvarade alla frågor.

6.7 Kritik av genomförande och enkäten

Det finns en del brister i undersökningens genomförande. En av de bristerna uppstod då utdelningen i gymnasieskolorna skedde i rasthallen. Även om vi informerade om anonymitet och försökte få respondenterna att sitta en bit ifrån varandra så var det oundvikligt att stoppa vissa respondenter från att snegla på andra respondenters svar. Det var även svårt att hejda vissa elever från att störa respondenter som var upptagna med att fylla i enkäten. Detta kan ha påverkat resultatet speciellt då de två första frågorna är av känslig karaktär. En annan brist är att några av respondenterna stressade med att fylla i enkäten då deras vänner ropade/väntade på dem vilket kan ha påverkat svaren då de egentligen hade behövt längre betänketid. Dessa brister hade kunnat undvikas om utdelningen hade skett under lektionstid där respondenterna hade fått sitta kvar på sina platser med ett visst avstånd från varandra. En brist i enkäten är att den skrevs ut dubbelsidigt vilket medförde att vissa hade missat att fylla i de två sista frågorna som fanns på baksidan. Detta hade kunnat undvikas om det hade stått ordet ”VÄND” längst ner på första sidan eller om enkäten hade bestått av två ihop häftade sidor.

6.8 Bearbetning av enkät

Sammanställning av de 140 enkäterna skedde genom att svaren matades in och kodades i ett dataprogram för statistik; SPSS (Statistical Package for the Social Sciences). För att räkna ut procentsatser och frekvenser som sedan jämfördes med olika variabler har det med hjälp av SPSS utförts univariata och bivariata analyser.

6.9 Forskningsetiska riktlinjer

Vi har tagit hänsyn till vetenskapsrådets forskningsetiska riktlinjer med dess fyra huvudkrav; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskrav och nyttjandekravet. (Lag 2003:460) Informationskravet innebär att forskaren ska informera undersökningsdeltagare om hur undersökningen genomförs, dess syfte och på vilket sätt materialet kommer att offentliggöras. Respondenterna i denna undersökning har informerats om att vi är studenter vid Ersta Sköndals högskola, varför och hur vi genomför denna undersökning, undersökningens syfte och hur materialet kommer att offentliggöras. Samtyckeskravet innebär att respondenten ger sitt samtycke till att medverka i undersökningen. Innan enkäten delades ut till respondenterna fick de ge ett muntligt samtycke. De informerades även om att medverkan är frivillig och att de när som helst kunde avbryta under ifyllande av enkäten. Konfidentialitetskravet innebär att undersökningsdeltagarna ska ges största möjliga konfidentialitet. Respondenterna informerades att de kommer att vara anonyma, att namnet på skolorna som de angav i enkäten inte kommer att finnas med på arbetet och att syftet med skolornas namn är enbart för att försäkra oss om att de studerar på en skola i Botkyrka kommun. Nyttjandekrav innebär att uppgifter som samlats in gällande enskilda personer får endast användas till forskningsändamål. De uppgifter som har samlats in under undersökningen använts endast för denna uppsats.

6.10 Validitet, reliabilitet, replikerbarhet och generaliserbarhet

Validitet handlar om man har lyckats undersöka det man har haft för avsikt att undersöka. Begreppet används mest inom kvantitativa metoder och bedömer om slutsatserna som framställts utifrån en undersökning hänger ihop eller inte (Bryman, 2002). Den externa validiteten blir hög då slutsatsen generaliseras till endast ungdomar i Botkyrka kommun. Reliabilitet handlar om ifall undersökningen är utförd på ett konsekvent sätt och att resultatet skulle bli detsamma om undersökningen skulle genomföras på nytt. I den kvantitativa metoden så ligger intresset i om huruvida måttet är stabilt eller inte. (Bryman, 2002) Genom att enkäten består av vinjettfrågor för att först ge respondenterna ett exempel som sedan följs av tydligt formulerade frågor och bestämda svarsalternativ så har arbetet en hög reliabilitet. Undersökningen är replikerbar då tillvägagångssättet är detaljerad beskriven och ett exemplar på enkäten är bifogad så att enkäten kan användas vid senare undersökning. Generaliserbarhet handlar om i vilken utsträckning, utifrån undersökningens resultat, det kan generaliseras till en större grupp eller kategori. De kriterier som har använts vid urvalet är en viktig faktor vid generalisering. (Bryman, 2002) Då urvalet av ungdomar är spritt och respondenterna består av elever från de olika skolorna och fritidsgårdarna i Botkyrka kommun så går det att

generalisera arbetet till det geografiska området Botkyrka kommun. Däremot är det svårt att generalisera till andra geografiska områden då skolans arbete med tvångsäktenskap är ser olika ut beroende på kommun.

7. Resultat

I detta avsnitt presenteras resultatet av studiens enkätundersökning där 150 respondenter medverkade. 10 av dessa 150 enkäter sållades bort på grund av ofullständig ifyllande. Det är alltså 140 enkäter som utgör grunden för resultatet av studien. Enkäten består av en vinjett text i följd av fem flervalsfrågor. I den första delen av kapitlet kommer svaren på dessa fem frågor att redovisas utifrån samtliga respondenter men även utifrån en uppdelning av kön. I den andra delen av kapitlet så kommer resultatet av samkörning av olika svar att presenteras för att undersöka eventuella samband. I ett försök att framställa svaren på ett så pedagogiskt sätt som möjligt så kommer resultatet att delas in i mindre stycken och redovisas genom diagram, antal respondenter och i procentsatser.

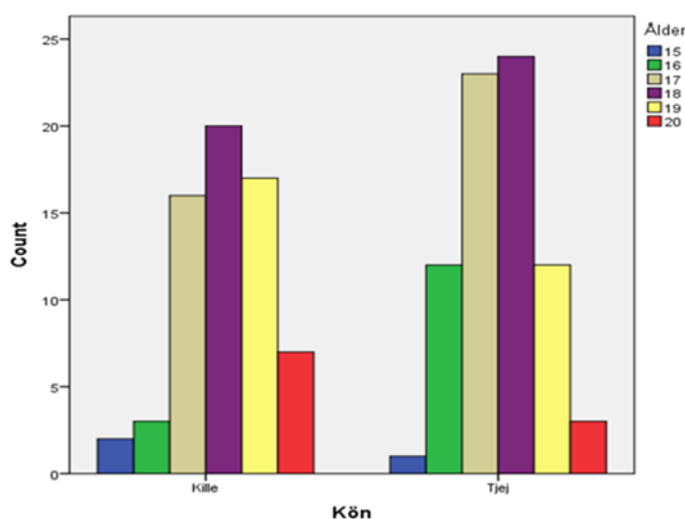
Innan resultatet av frågorna redovisas presenteras vinjett texten här nedan:

Maria och Josef är båda 15 år och går i samma klass. Dem läser årskurs 9 och bor i Botkyrka kommun. En dag sitter de på skolgården och pratar om hur de ser framemot sommarlovet, hur skönt det ska bli att umgås med släktingar, vänner, att åka till hemlandet och slippa skolan för ett tag. Efter en stund så kommer de in på ett ämne som oroar dem båda. Maria berättar för Josef att förra året så blev hennes kusin bortgift med en kille som hennes föräldrar hade valt åt henne. Nu är Maria lite orolig för att samma sak ska hända henne för hon känner sig inte riktigt redo. Josef håller med och säger att han också är orolig för att det ska hända honom. (Bilaga 1)

7.1 Resultat av enkätfrågor

I denna del kommer det att presenteras resultatet av alla enkätfrågor utifrån samtliga respondenter men även utifrån en uppdelning av kön. I diagram 1 redovisas spridningen av alla 140 respondenter utifrån variablerna kön och ålder.

Diagram 1: Ålder-och könsspridning på alla medverkande respondenter

Dessa 140 respondenter består av 65 killar och 75 tjejer mellan åldrarna 15-20 år.

Här nedan presenteras åldersfördelningen bland respondenterna:

Som diagrammet visar så är den största åldersgruppen de 44 respondenter som är i 18-års ålder och tillsammans utgör 31,4 procent av studiens alla respondenter. Den näst största åldersgruppen består av 39 respondenter i 17-års ålder som utgör 27,9 procent av alla respondenter följt av den tredje största åldersgruppen som består av 29 respondenter i 19-års ålder som utgör 20,7 procent av alla respondenter. De övriga tre åldersgrupperna, alltså de i 15-, 16- och 20-års ålder utgör tillsammans 20 procent av studiens alla respondenter.

Här nedan presenteras könsfördelningen bland respondenter:

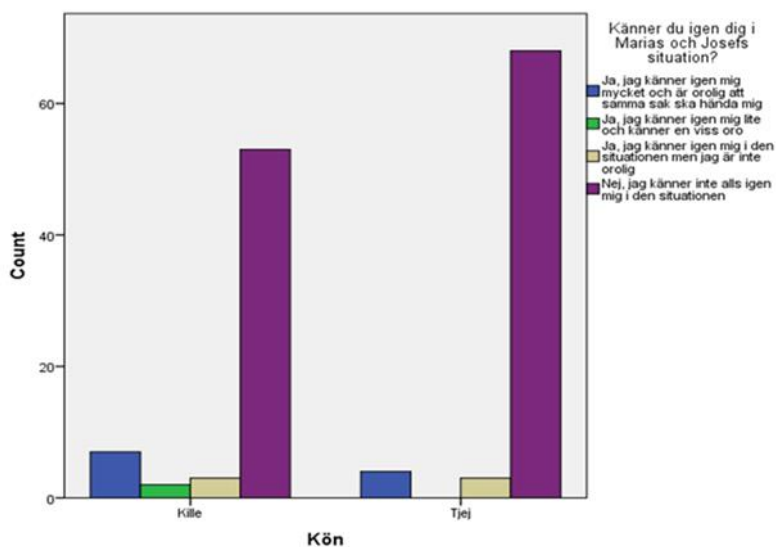
Studien består av en relativ jämn könsfördelning av respondenter då 46,4 procent av respondenterna består av killar och 53,6 procent består av tjejer. Den största åldersgruppen bland de 65 manliga respondenterna är de i 18-års ålder som består av 20 respondenter och utgör 14,3 procent av de manliga respondenterna. Både den nästa största och tredje största åldersgruppen består av 17 respondenter var och både dessa grupper utgör 26,2 procent var av de manliga respondenterna. Även bland de 75 kvinnliga respondenterna är den största åldersgruppen de i 18-års ålder, den gruppen består av 24 respondenter och utgör 32 procent av de kvinnliga respondenterna. Den nästa största åldersgruppen bland de kvinnliga respondenterna består av 23 respondenter i 17-års ålder som utgör 30,7 procent av de kvinnliga respondenterna. Den tredje största gruppen består av två grupper som består av

samma antal respondenter. Dessa två grupper är de i 16-års ålder och de i 19-års ålder som båda består av 12 respondenter och utgör var 8,6 procent av de kvinnliga respondenterna.

Sammanfattning av resultatet från diagram 1:

Utifrån både kön och ålder så består den största gruppen av respondenter av de 24 tjejer i 18-års ålder som utgör 17,1 procent av alla respondenter. Även den näst största gruppen utgörs av tjejer. Den gruppen består av 23 tjejer i 17-års åldern och står för 16,4 procent av alla respondenter. Den tredje största gruppen av respondenter består av 20 killar i 18-års ålder som utgör 14,3 procent av alla respondenter. I diagram 2 redovisas resultatet av svaret på fråga 1 vilket lyder: Känner du igen dig i Marias och Josefs situation?

Diagram 2: Svar på fråga 1

Nedan redovisas svaren på fråga 1 utifrån både de kvinnliga och manliga respondenterna:

Av de 140 medverkande respondenterna så svarade 11 respondenter alltså 7,9 procent att de känner igen sig väldigt mycket i vinjettkaraktärerna situation och är oroliga över att samma sak ska hända de. Två respondenter svarade att de känner igen sig lite i Marias och Josefs situation och känner en viss oro. Dessa två respondenter utgör 1,4 procent av de medverkande respondenterna. Sex respondenter svarade att de känner igen sig i Marias och Josefs situation men att de inte är oroliga. Dessa sex respondenter utgör 8 procent av alla respondenter. Slutligen svarade 121 respondenter, alltså 86,4 procent av respondenterna att de inte känner igen sig i Marias och Josefs situation.

Nedan redovisas svaren på fråga 1 utifrån de manliga respondenterna:

Av de 65 manliga respondenterna så svarade 7 respondenter, alltså 10,8 procent att de känner igen sig väldigt mycket i vinjettkaraktärerna situation och är oroliga över att samma sak ska hända de. Två respondenter svarade att de känner igen sig lite i Marias och Josefs situation och känner en viss oro. Dessa två respondenter utgör 3,1 procent av de manliga respondenterna. Tre respondenter svarade att de känner igen sig i Marias och Josefs situation men att de inte är oroliga. Dessa tre respondenter utgör 4,5 procent av de manliga respondenterna. Slutligen svarade 53 respondenter, alltså 81,5 procent av de manliga respondenterna att de inte känner igen sig i Marias och Josefs situation.

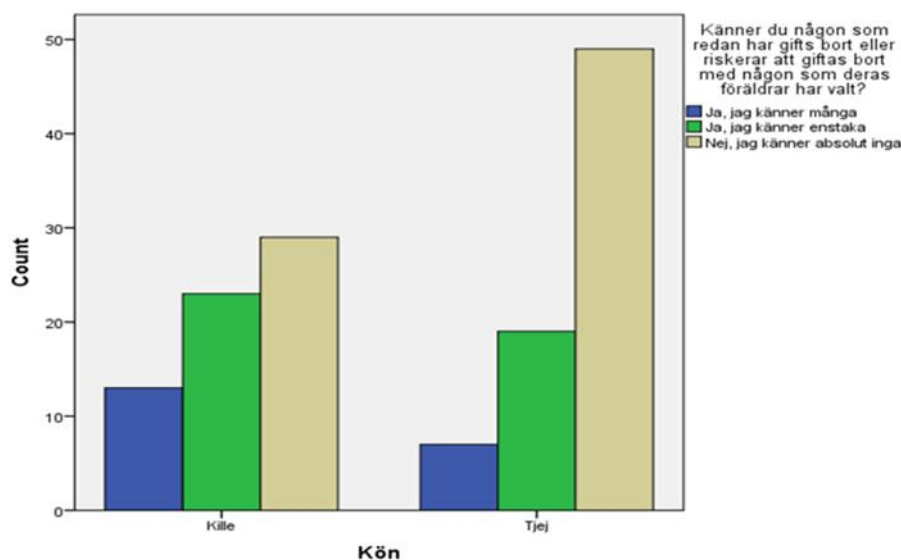
Nedan redovisas svaren på fråga 1 utifrån de kvinnliga respondenterna:

Av de 75 kvinnliga respondenterna så svarade 4 respondenter alltså 5,3 procent att de känner igen sig väldigt mycket i vinjettkaraktärerna situation och är oroliga över att samma sak ska hända de. Inga kvinnliga respondenter svarade att de känner igen sig i Marias och Josefs situation men att de inte är oroliga. Däremot svarade 3 respondenter, alltså 4 procent att de känner igen sig i Marias och Josefs situation men att de inte är oroliga. Slutligen svarade 68 respondenter, alltså 90,7 procent av de kvinnliga respondenterna att de inte känner igen sig i Marias och Josefs situation.

Sammanfattning av resultatet av diagram 2:

Det är 18,5 procent av de manliga respondenterna som känner igen sig i Marias och Josefs situation. Således är det 13,9 procent som både känner igen sig i Marias och Josefs situation samt känner en oro/viss oro. Av de kvinnliga respondenterna så är det 9,3 procent som känner igen sig i Marias och Josefs situation. Som nämnt ovan är det 5,3 procent som både känner igen sig i Marias och Josefs situation samt känner oro. Sammanfattningsvis så är det 17,3 procent av alla de medverkande respondenterna som känner igen sig i Marias och Josefs situation. Således är det 9,3 procent som både känner igen sig i Marias och Josefs situation samt känner en oro/viss oro. I diagram 3 redovisas resultatet av svaret på fråga 2 vilket lyder: Känner du någon som redan har giftas bort eller riskerar att giftas bort med någon som deras föräldrar har valt?

Diagram 3: Svar på fråga 2

Nedan redovisas svaren på fråga 2 utifrån både de kvinnliga och manliga respondenterna:

Av de 140 medverkande respondenterna så svarade 20 respondenter, alltså 14,3 procent att de känner många som redan har giftas bort eller riskerar att giftas bort med någon som deras föräldrar har valt. 42 respondenter svarade att de känner enstaka som redan har giftas bort eller riskerar att giftas bort med någon som deras föräldrar har valt. Dessa 42 respondenter utgör 30 procent av de alla respondenter. Slutligen svarade 78 respondenter, alltså 55,7 procent av respondenterna att de inte känner någon som redan har giftas bort eller riskerar att giftas bort med någon som deras föräldrar har valt.

Nedan redovisas svaren på fråga 2 utifrån de manliga respondenterna:

Av de 65 manliga respondenterna så svarade 13 respondenter, alltså 20 procent att de känner många som redan har giftas bort eller riskerar att giftas bort med någon som deras föräldrar har valt. 23 respondenter svarade att de känner enstaka som redan har giftas bort eller riskerar att giftas bort med någon som deras föräldrar har valt. Dessa 23 respondenter utgör 35,4 procent av de manliga respondenterna. Slutligen svarade 29 respondenter, alltså 44,6 procent av de manliga respondenterna att de inte känner någon som redan har giftas bort eller riskerar att giftas bort med någon som deras föräldrar har valt.

Nedan redovisas svaren på fråga 2 utifrån de kvinnliga respondenterna:

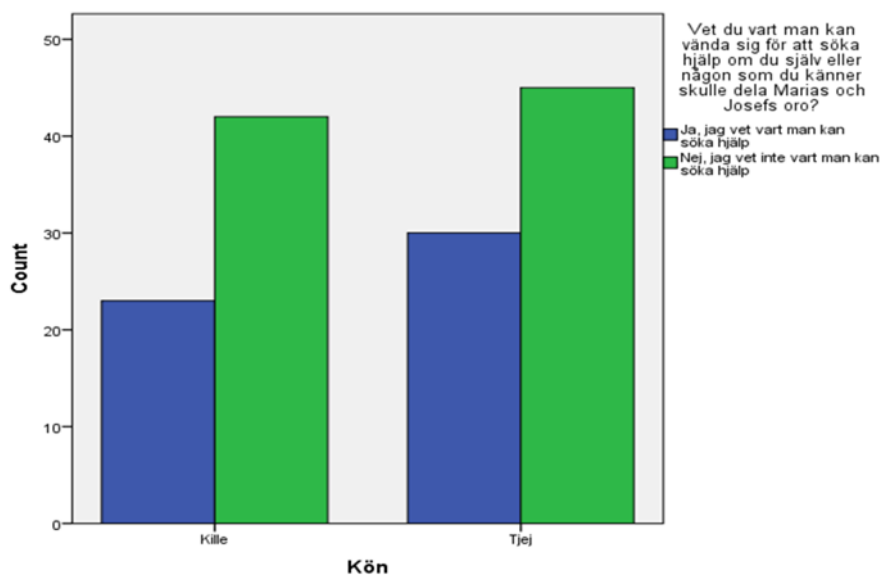
Av de 75 kvinnliga respondenterna så svarade 7 respondenter, alltså 9,3 procent att de känner många som redan har giftas bort eller riskerar att giftas bort med någon som deras föräldrar har

valt. 19 respondenter svarade att det känner enstaka som redan har giftas bort eller riskerar att giftas bort med någon som deras föräldrar har valt. Dessa 19 respondenter utgör 25,3 procent av de kvinnliga respondenterna. Slutligen svarade 49 respondenter, alltså 65,3 procent av de kvinnliga respondenterna att de inte känner någon som redan har giftas bort eller riskerar att giftas bort med någon som deras föräldrar har valt.

Sammanfattning av resultatet av diagram 3:

Då det inte går att mäta graden av tvång för de personer som respondenterna känner och referat till vid besvarandet av fråga två. Det går heller inte att ta reda på exakt hur många av dessa som har utsatts för eller riskerar att utsättas för ett tvångsäktenskap. Detta är inte relevant för studien då syftet med fråga två är att reda på om detta fenomen är bekant för respondenterna även om de själva inte riskerar att utsättas för ett tvångs- eller arrangerat äktenskap. Det är 55,4 procent av de manliga respondenterna som känner antingen enstaka eller många som redan har giftas bort eller riskerar att giftas bort med någon som deras föräldrar har valt. Av de kvinnliga respondenterna så är det 34,6 procent som känner antingen enstaka eller många som redan har giftas bort eller riskerar att giftas bort med någon som deras föräldrar har valt. Sammanfattningsvis så är det 44,3 procent av alla de medverkande respondenterna som känner antingen enstaka eller många som redan har giftas bort eller riskerar att giftas bort med någon som deras föräldrar har valt. I diagram 4 redovisas resultatet av svaret på fråga 3 vilket lyder: Vet du vart du ska vända sig för att söka hjälp om du själv eller någon som du känner skulle dela Marias och Josefs oro?

Diagram 4: Svar på fråga 3

Nedan redovisas svaren på fråga 3 utifrån både de kvinnliga och manliga respondenterna:

Av de 140 medverkande respondenterna så svarade 53 respondenter, alltså 37,8 procent att vet vart de ska vända sig för att söka hjälp om de själva eller någon som de känner skulle dela Marias och Josefs oro. 87 respondenter svarade att de inte vet vart de ska vända sig för att söka hjälp om de själva eller någon som de känner skulle dela Marias och Josefs oro. Dessa 87 respondenter utgör 62,2 procent av de kvinnliga respondenterna.

Nedan redovisas svaren på fråga 3 utifrån de manliga respondenterna:

Av de 65 manliga respondenterna så svarade 23 respondenter, alltså 35,4 procent att vet vart de ska vända sig för att söka hjälp om de själva eller någon som de känner skulle dela Marias och Josefs oro. 42 respondenter svarade att de inte vet vart de ska vända sig för att söka hjälp om de själva eller någon som de känner skulle dela Marias och Josefs oro. Dessa 42 respondenter utgör 64,6 procent av de manliga respondenterna.

Nedan redovisas svaren på fråga 3 utifrån de kvinnliga respondenterna:

Av de 75 kvinnliga respondenterna så svarade 30 respondenter, alltså 40 procent att vet vart de ska vända sig för att söka hjälp om de själva eller någon som de känner skulle dela Marias och Josefs oro. 45 respondenter svarade att de inte vet vart de ska vända sig för att söka hjälp om de själva eller någon som de känner skulle dela Marias och Josefs oro. Dessa 45 respondenter utgör 60 procent av de kvinnliga respondenterna.

Sammanfattning av diagram 4:

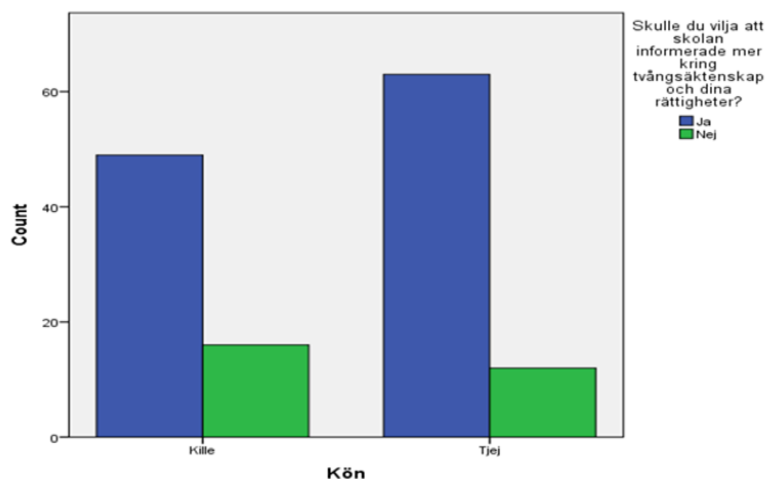
Resultatet av diagrammet visar att det är 37,8 procent som vet vart man kan vända sig för att söka hjälp.

Här nedan redovisas resultatet av svaren på fråga 4 vilket lyder: Har din skola någon gång anordnat aktiviteter eller liknande där ni har blivit informerade om ämnen som hederskultur och tvångsäktenskap?

Av de 140 medverkande respondenterna så svarade 53 respondenter, alltså 37,9 procent av alla medverkande respondenterna att skolan någon gång har anordnat aktiviteter eller liknande där de har blivit informerade om ämnen som hederskultur och tvångsäktenskap. Resterande 87 respondenter som tillsammans utgör 62,1 procent av alla medverkande respondenter svarade att deras skola inte har anordnat aktiviteter eller liknande där de har blivit

informerade om ämnen som hederskultur och tvångsäktenskap. I diagram 5 redovisas resultatet av svaret på fråga 5 vilket lyder: Skulle du vilja att skolan informerade mer kring tvångsäktenskap och dina rättigheter?

Diagram 5: Svar på fråga 5

Nedan redovisas svaren på fråga 5 utifrån både de kvinnliga och manliga respondenterna:

Av de 140 medverkande respondenterna så svarade 112 respondenter, alltså 80 procent att de skulle vilja att skolan informerade mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter. 28 respondenter svarade att de inte skulle vilja att skolan informerade mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter. Dessa 28 respondenter utgör 20 procent av alla medverkande respondenter.

Nedan redovisas svaren på fråga 5 utifrån de manliga respondenterna:

Av de 65 manliga respondenterna så svarade 49 respondenter, alltså 75 procent att de skulle vilja att skolan informerade mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter. 16 respondenter svarade att de inte skulle vilja att skolan informerade mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter. Dessa 16 respondenter utgör 24,6 procent av de manliga respondenterna.

Nedan redovisas svaren på fråga 5 utifrån de kvinnliga respondenterna:

Av de 75 kvinnliga respondenterna så svarade 63 respondenter, alltså 84 procent att de skulle vilja att skolan informerade mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter. 12 respondenter svarade att de inte skulle vilja att skolan informerade mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter. Dessa 12 respondenter utgör 16 procent av de kvinnliga respondenterna.

Sammanfattning av resultatet av diagram 5:

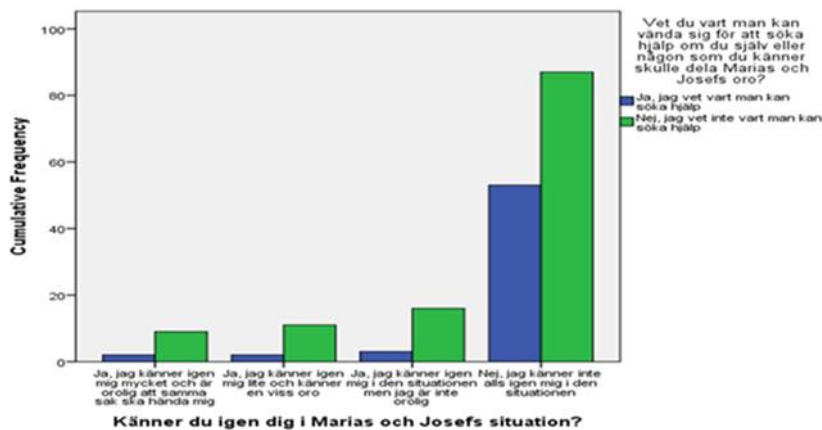
Resultatet visar att det finns hos respondenterna ett stort intresse av att få mer information om tvångsäktenskap och de egna rättigheterna. 80 procent av alla medverkande respondenter vill få mer information och intresset är lika stort oberoende av könstillhörighet.

7.2 Resultat av eventuella samband

I denna del så kommer det att presenteras resultat av samkörning mellan olika svar för att undersöka om det finns eventuella samband mellan olika faktorer. Detta kommer sedan att diskuteras i korta sammanfattningar efter varje diagram.

I diagram 6 jämförs svaren på fråga 1 med svaren på fråga 3. Detta för att undersöka om svaret på fråga 1 som visar hurvida man känner igen sig i Maria och Josefs situation och känner en orolig har en koppling till och påverkar svaren på fråga 3, alltså kunskapen om vart man kan vända sig för att söka hjälp.

Diagram 6: Samkörning av svar på fråga 1 och svar på fråga 3

Nedan redovisas diagrammets resultat utifrån svaren på frågan: Känner du igen dig i Josefs och Marias situation.

Resultat utifrån de 11 respondenter som känner igen sig mycket i Marias och Josefs situation och är mycket oroliga:

Av dessa 11 respondenter så är det 2 respondenter, alltså 1,4 procent av alla medverkande respondenter som vet vart man kan vända sig för att söka hjälp. Däremot är det nio av dessa 11 respondenter, alltså 6,4 procent som inte vet vart de ska vända sig för att söka hjälp.

Resultat utifrån de 2 respondenter som känner igen sig lite i Marias och Josefs situation och är lite oroliga:

Dessa två respondenter vet inte vart man ska vända sig för att söka hjälp. De utgör 1,4 procent av alla medverkande respondenter.

Resultat utifrån de 6 respondenter som känner igen sig i Marias och Josefs situation men inte är oroliga:

Av dessa sex respondenter så är det endast en respondent som vet vart man ska vända sig för att söka hjälp. Denna respondent utgör 0,7 procent av alla medverkande respondenter. De resterande 5 respondenterna som utgör 3,6 procent av alla medverkande respondenter vet inte vart man kan vända sig för att söka hjälp.

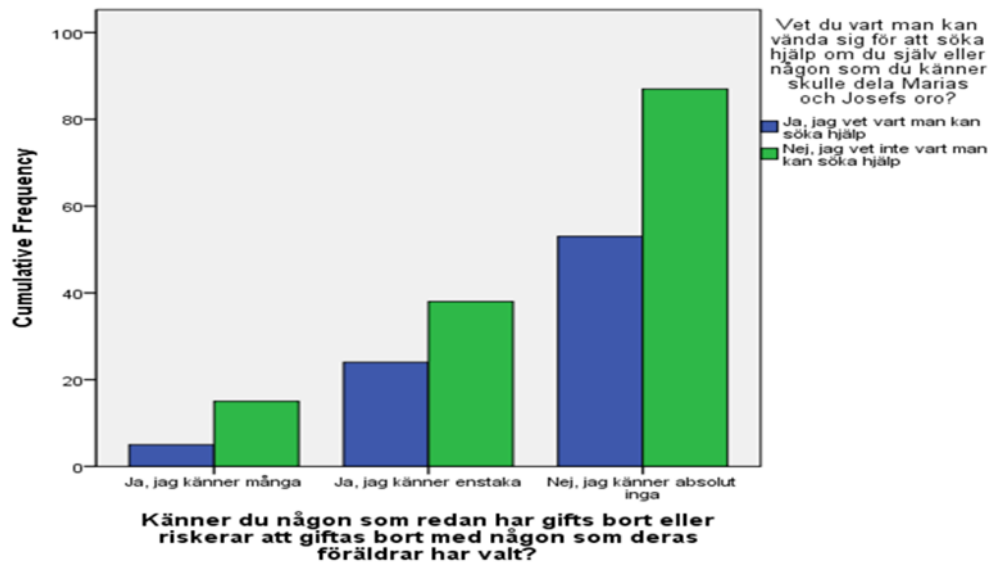
Resultat utifrån de 121 respondenter som inte känner igen sig i Marias och Josefs situation:

Av de 121 respondenter som inte känner igen sig i Marias och Josefs situation så är det 50 respondenter, alltså 35,7 procent av alla medverkande respondenter som vet vart man kan vända sig för att söka hjälp. Av dessa 121 respondenter är det 71 respondenter, alltså 50,7 procent av alla medverkande respondenter som inte vet vart de ska vända sig för att söka hjälp.

Sammanfattning av resultatet från diagram 6:

Av de 121 respondenterna som inte känner igen sig i Josefs och Marias situation så är det alltså 41,3 procent som vet vart de ska vända sig för att söka hjälp och 58,7 procent som inte vet vart de ska vända sig för att söka hjälp. Av de 19 respondenter som känner igen sig antingen lite eller mycket i Marias och Josefs är det 15,8 procent som vet vart man ska vända sig för att söka hjälp och det är 84,2 procent som inte vet vart man ska vända sig för att söka hjälp. Dessa siffror visar att kunskapen om vart man ska vända sig för att söka hjälp är lägre bland de som känner igen sig i Josefs och Marias situation i jämförelse med de som inte känner igen sig i Josefs och Marias. I diagram 7 jämförs svaren på fråga 2 med svaren på fråga 3. Detta för att undersöka om svaret på fråga 2 som visar huruvida man känner någon/några som antingen riskerar att eller redan har gifts bort mot sin vilja har en koppling till och påverkar svaren på fråga 3, alltså kunskapen om vart man kan vända sig för att söka hjälp.

Diagram 7: Samkörning av svar på fråga 2 och svar på fråga 3

Nedan redovisas diagrammets resultat utifrån svaren på frågan: Känner du någon som redan har gifts bort eller riskerar att giftas bort med någon som deras föräldrar har valt?

Resultat utifrån de 20 respondenter som känner många:

Av dessa 20 respondenter så är det 5 respondenter, alltså 3,6 procent av alla medverkande respondenter som vet vart man kan vända sig för att söka hjälp. De resterande 15 respondenterna som utgör 10,7 procent av alla respondenter vet inte vart de ska vända sig för att söka hjälp.

Resultat utifrån de 42 respondenter som känner enstaka:

Av dessa 42 respondenter så är det 19 respondenter, alltså 13,6 procent av alla medverkande respondenter som vet vart man kan vända sig för att söka hjälp. De resterande 23 respondenterna som utgör 16,4 procent av alla respondenter vet inte vart de ska vända sig för att söka hjälp.

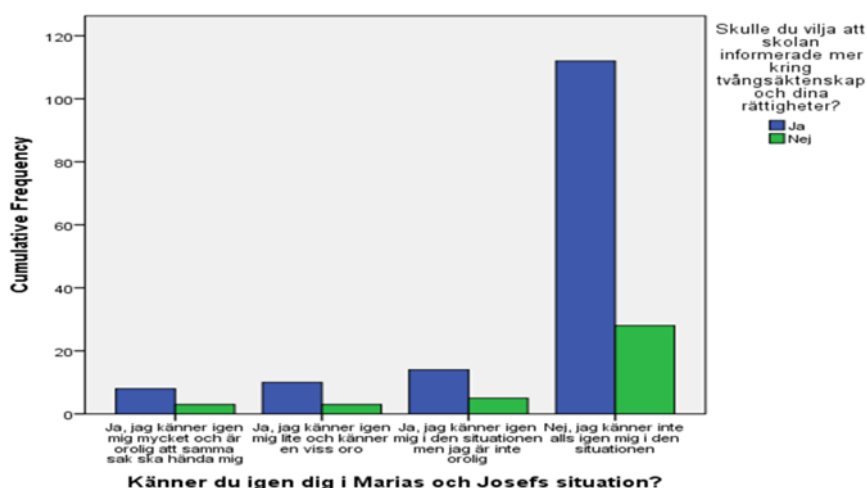
Resultat utifrån de 72 respondenter som inte känner några alls:

Av dessa 78 respondenter så är det 29 respondenter, alltså 20,7 procent av alla medverkande respondenter som vet vart man kan vända sig för att söka hjälp. De resterande 49 respondenterna som utgör 35 procent av alla respondenter vet inte vart de ska vända sig för att söka hjälp.

Sammanfattning av resultatet av diagram 7:

Av de 78 respondenterna som inte alls känner några som redan har giftas bort eller riskerar att giftas bort är det 37,2 procent som vet vart de ska vända sig för att söka hjälp och 62,8 procent som inte vet vart de ska vända sig för att söka hjälp. Av de 62 respondenterna som känner enstaka/många som redan har giftas bort eller riskerar att giftas bort är det 38,7 procent som vet vart de ska vända sig för att söka hjälp och 61,3 procent som inte vet vart de ska vända sig för att söka hjälp. Dessa siffror visar att kunskapen om vart man ska vända sig för att söka hjälp inte påverkas av att man känner antingen enstaka eller många som giftas bort eller riskerar att giftas bort. I diagram 8 jämförs svaren på fråga 1 med svaren på fråga 5. Detta för att undersöka om svaret på fråga 1 som visar hurvida man känner igen sig i Maria och Josefs situation och känner en orolig har en koppling till och påverkar svaren på fråga 5, alltså intresset av att få mer information om tvångsäktenskap och de egna rättigheterna.

Diagram 8: Samkörning av svar på fråga 1 och svar på fråga 5

Nedan redovisas diagrammets resultat utifrån svaren på frågan: Känner du igen dig i Josefs och Marias situation?

Resultat utifrån de 19 respondenter som känner igen sig lite/mycket i Marias och Josefs situation:

Av dessa 19 respondenter så är det 14 respondenter som skulle vilja att skolan ska informera mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter. Dessa 14 respondenter utgör 9,9 procent av alla medverkande respondenter. De resterande 5 respondenter som tillsammans utgör 3,5 procent av alla medverkande respondenter har svarat att de inte skulle vilja att skolan ska informera mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter.

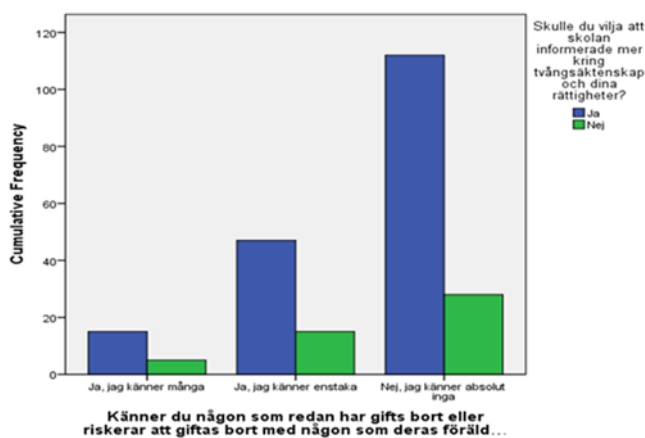
Resultat utifrån de 121 respondenter som inte känner igen sig i Marias och Josefs situation:

Av dessa 121 respondenter så är det 98 respondenter som skulle vilja att skolan ska informera mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter. Dessa 98 respondenter utgör 70 procent av alla medverkande respondenter. De resterande 23 respondenter som tillsammans utgör 16,4 procent av alla medverkande respondenter har svarat att de inte skulle vilja att skolan ska informera mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter.

Sammanfattning av resultatet av diagram 8:

Av de 121 respondenterna som inte känner igen sig i Josefs och Marias situation så är det alltså 80,1 procent som skulle vilja att skolan ska informera mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter och 19 procent som har svarat att de inte skulle vilja att skolan ska informera mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter. Av de 19 respondenter som känner igen sig antingen lite eller mycket i Marias och Josefs är det 73,7 procent som skulle vilja att skolan ska informera mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter och det är 26,3 procent som har svarat att de inte skulle vilja att skolan ska informera mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter. Dessa siffror visar att intresset av att vilja att skolan ska informera kring tvångsäktenskap och de egna rättigheterna inte påverkas i större utsträckning av att de känner igen sig i Josefs och Marias situation eller inte. I diagram 9 jämförs svaren på fråga 2 med svaren på fråga 5. Detta för att undersöka om svaret på fråga 2 som visar huruvida man känner någon/några som antingen riskerar att eller redan har gifts bort mot sin vilja har en koppling till och påverkar svaren på fråga 5, alltså intresset av att skolan ska informera mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter.

Diagram 9: Samkörning av svar på fråga 2 och svar på fråga 5

Nedan redovisas diagrammets resultat utifrån svaren på frågan: Känner du någon som redan har gifts bort eller riskerar att giftas bort med någon som deras föräldrar har valt?

Resultat utifrån de 20 respondenter som känner många:

Av dessa 20 respondenter så är det 15 respondenter, alltså 10,7 procent av alla medverkande respondenter som skulle vilja att skolan ska informera mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter. De resterande 5 respondenterna som utgör 3,6 procent av alla medverkande respondenter har svarat att de inte skulle vilja att skolan ska informera mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter.

Resultat utifrån de 42 respondenter som känner enstaka:

Av dessa 42 respondenter så är det 32 respondenter, alltså 22,8 procent av alla medverkande respondenter som skulle vilja att skolan ska informera mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter. De resterande 10 respondenterna som utgör 7,1 procent av alla medverkande respondenter har svarat att de inte skulle vilja att skolan ska informera mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter.

Resultat utifrån de 78 respondenter som inte känner några alls:

Av dessa 78 respondenter så är det 65 respondenter, alltså 46,5 procent av alla medverkande respondenter som skulle vilja att skolan ska informera mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter. De resterande 13 respondenterna som utgör 9,3 procent av alla respondenter har svarat att de inte skulle vilja att skolan ska informera mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter.

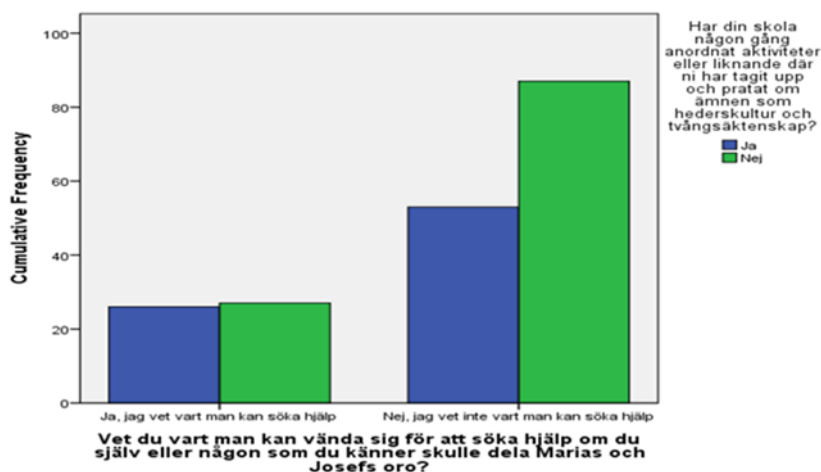
Sammanfattning av resultatet av diagram 9:

Av de 78 respondenterna som inte alls känner några som redan har gifts bort eller riskerar att giftas bort är det 85,3 procent som skulle vilja att skolan ska informera mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter och 16,6 procent som har svarat att de inte skulle vilja att skolan ska informera mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter. Av de 62 respondenterna som känner enstaka/många som redan har gifts bort eller riskerar att giftas bort är det 75,8 procent som skulle vilja att skolan ska informera mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter och 24,2 procent som har svarat att de inte skulle vilja att skolan ska informera mer kring tvångsäktenskap och deras rättigheter. Dessa siffror visar att intresset av att via skolan få mer information om tvångsäktenskap och de egna rättigheterna är en aning högre hos de som inte alls känner några som redan har gifts bort eller riskerar att giftas bort än hos de som känner enstaka/många som redan har gifts bort eller riskerar att giftas bort. I

diagram 10 jämförs svaren på fråga 4 med svaren på fråga 3. Detta för att undersöka om svaret på fråga 4, alltså om skolan har informerat kring tvångsäktenskap och de egna rättigheterna har en koppling till och påverkar svaren på fråga 3, alltså kunskapen om vart man kan vända sig för att söka hjälp.

Diagram 10: Samkörning av svar på fråga 3 och svar på fråga 4

Nedan redovisas diagrammets resultat utifrån svaren på frågan: Har din skola någon gång anordnat aktiviteter eller liknande där ni har tagit upp och pratat om ämnen som hederskultur och tvångsäktenskap?

Resultat utifrån de 53 respondenter som via skolan har fått information om hederskultur och tvångsäktenskap:

Av dessa 53 respondenter så är det 26 respondenter, alltså 49,1 procent av dessa 53 som vet vart de kan vända sig för att få hjälp. Däremot är det 27 av dessa 53 respondenter, alltså 50,9 procent som inte vet vart man kan vända sig för att söka hjälp.

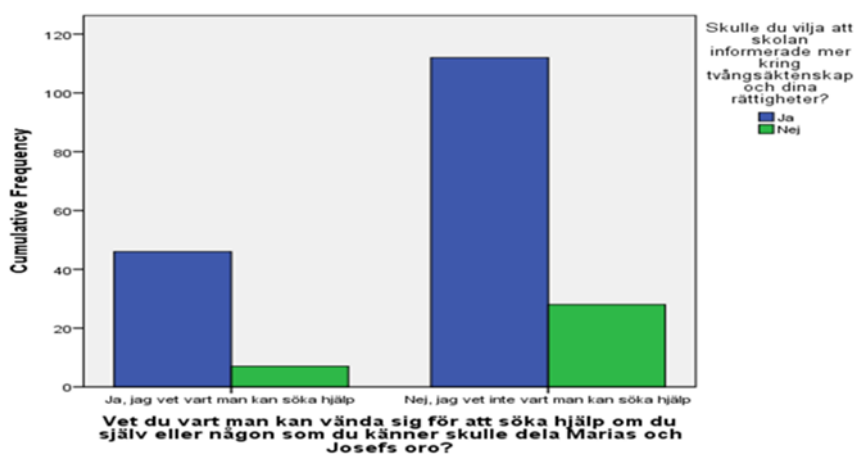
Resultat utifrån de 87 respondenter som via skolan inte har fått information om hederskultur och tvångsäktenskap:

Av de 87 respondenter som inte har fått information om hederskultur och tvångsäktenskap via skolan så är det 27 respondenter, alltså 31 procent av dessa 87 som vet vart de kan vända sig för att få hjälp. Däremot är det 60 av dessa 87 respondenter, alltså 69 procent som inte vet vart man kan vända sig för att söka hjälp.

Sammanfattning av diagram 10:

Resultatet visar att kunskapen om vart man kan vända sig för att söka hjälp har påverkats av skolans arbete med att informera om hederskultur och tvångsäktenskap. I diagram 11 jämförs svaren på fråga 3 med svaren på fråga 5. Detta för att undersöka om svaret på fråga 3, alltså kunskapen om vart man kan vända sig för att söka hjälp har en koppling till och påverkar svaren på fråga 5, alltså intresset av att via skolan få veta mer kring tvångsäktenskap och de egna rättigheterna.

Diagram 11: Samkörning av svar på fråga 3 och svar på fråga 5

Nedan redovisas diagrammets resultat utifrån svaren på frågan: Vet du vart du ska vända dig för att söka hjälp om du själv eller någon som du känner skulle dela Marias och Josefs oro?

Resultat utifrån de 53 respondenter som vet vart man ska vända sig för att söka hjälp:

Av de 53 respondenter så är det 46 respondenter, alltså 86,8 procent av de 53 respondenterna som vill via skolan ha mer information kring tvångsäktenskap och de egna rättigheterna. Däremot är det 7 av dessa 53 respondenter, alltså 13,2 procent som inte vill via skolan ha mer information kring tvångsäktenskap och de egna rättigheterna.

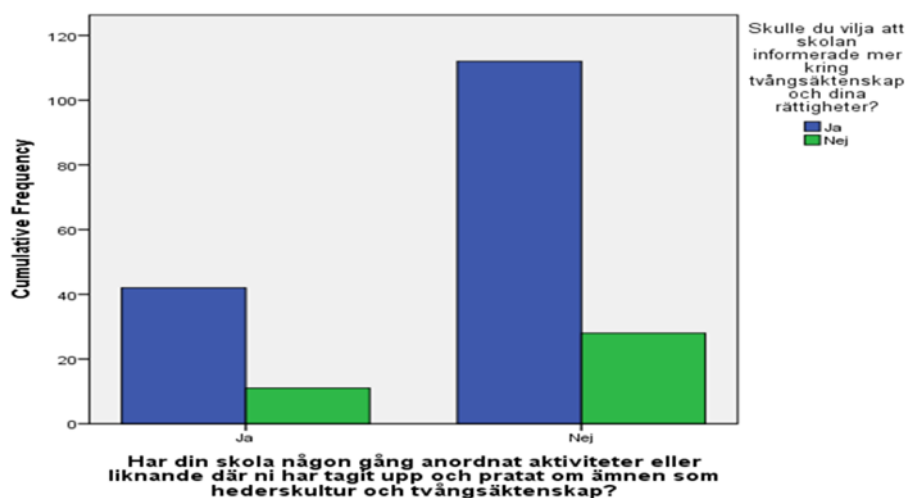
Resultat utifrån de 87 respondenter som inte vet vart man ska vända sig för att söka hjälp:

Av dessa 87 respondenter så är det 66 respondenter, alltså 75,9 procent av de 87 respondenterna som vill via skolan ha mer information kring tvångsäktenskap och de egna rättigheterna. Däremot är det 21 av dessa 87 respondenter, alltså 24,1 procent som inte vill via skolan ha mer information kring tvångsäktenskap och de egna rättigheterna.

Sammanfattning av resultatet av diagram 11:

Resultatet visar att intresset av att via skolan vilja ha mer information om tvångsäktenskap och de egna rättigheterna är högre hos de respondenter som vet vart man kan vända sig för att söka hjälp än de respondenter som inte vet vart man kan vända sig för att söka hjälp. I diagram 12 jämförs svaren på fråga 4 med svaren på fråga 5. Detta för att undersöka om svaret på fråga 3, alltså om skolan någon gång har anordnat aktivitet eller liknande kring ämnen som hederskultur och tvångsäktenskap har en koppling till och påverkar svaren på fråga 5, alltså intresset av att via skolan få veta mer kring tvångsäktenskap och de egna rättigheterna.

Diagram 12: Samkörning av svar på fråga 4 och svar på fråga 5

Nedan redovisas diagrammets resultat utifrån svaren på frågan: Har din skola någon gång anordnat aktiviteter eller liknande där ni har tagit upp och pratat om ämnen som hederskultur och tvångsäktenskap?

Resultat utifrån de 53 respondenter som har någon gång via skolan fått information om hederskultur och tvångsäktenskap:

Av dessa 53 respondenter så är det 42 personer, alltså 79 procent av alla medverkande respondenter som skulle vilja få information kring tvångsäktenskap och de egna rättigheterna. Däremot är det 11 av dessa 53 respondenter, alltså 21 procent av alla medverkande respondenter som inte vill via skolan ha information kring tvångsäktenskap och de egna rättigheterna.

Resultat utifrån de 87 respondenter som inte har någon gång via skolan fått information om hederskultur och tvångsäktenskap:

Av dessa 87 respondenter så är det 70 personer, alltså 50 procent av alla medverkande respondenter som skulle vilja få information kring tvångsäktenskap och de egna rättigheterna. Däremot är det 17 av dessa 87 respondenter, alltså 12,14 procent av alla medverkande respondenter som inte vill via skolan ha information kring tvångsäktenskap och de egna rättigheterna.

Sammanfattning av resultatet av diagram 12:

Av de 53 respondenter som har någon gång via skolan fått information om hederskultur och tvångsäktenskap så är det 42 respondenter, alltså 78,2 procent av de 53 respondenterna som vill via skolan ha mer information kring tvångsäktenskap och de egna rättigheterna. Av de 87 respondenter som har inte någon gång via skolan fått information om hederskultur och tvångsäktenskap så är det 70 respondenter, alltså 80,5 procent av de 87 respondenterna som vill via skolan ha mer information kring tvångsäktenskap och de egna rättigheterna. Resultatet visar att det inte är större skillnad gällande intresset av att via skolan vilja ha mer information om tvångsäktenskap och de egna rättigheterna mellan de respondenter som har fått information och de respondenter som inte har fått information om hederskultur och tvångsäktenskap via skolan.

Sammanfattning av resultat:

Det är 65 killar och 75 tjejer som har medverkat i enkätundersökningen vilket har resulterat i en relativt jämn könsfördelning bland respondenterna. Det är dock inte lika jämn åldersspridning bland respondenterna. Den största åldersgruppen består av de 44 respondenter som är i 18-års åldern och som utgör 31,4% av de samtliga respondenterna. Denna åldersgrupp, tillsammans med den näst största åldersgruppen som består av 29 respondenter i 17-års åldern utgör 59,3% av alla medverkande respondenter.

På första frågan så svarade sammanlagt 17,3 procent av de medverkande att de känner igen sig i Josefs och Maria situation. Resultatet visar att det är fler killar än tjejer som känner igen sig i Josefs och Marias situation då dessa 17,3 procenten utgörs av 12 killar och 7 tjejer. Alla svarsalternativen på fråga ett är ikryssade av minst en respondent från båda könen förutom svarsalternativ tre som inte är ikryssat av någon kvinnlig respondent. Svarsalternativ tre är ikryssade av de som känner igen sig i vinjettkaraktärernas situation men som ändå inte känner oro. Detta visar att alla de kvinnliga respondenter som känner igen sig i Marias situation är oroliga.

Av resultatet på fråga tre så framgår det att det är relativt många som är bekanta med fenomenet tvångsäktenskap då 44,3 procent svarade att de känner minst en person som har utsatts för eller riskerar att utsättas för tvångsäktenskap. Siffran för hur många som känner till fenomenet tvångsäktenskap kan dock vara högre då det går att ha kännedom om tvångsäktenskap även om man varken själv eller någon man känner har utsatts för tvångsäktenskap. Oberoende av kännedom eller tidigare kunskaper om ämnet tvångsäktenskap och de egna rättigheterna så är det många som är intresserade av att få mer information då det av resultatet framgår att 80 procent av respondenterna skulle vilja ha mer information inom detta område. Okunskapen om vart man kan vända sig för att söka hjälp är högre bland de som själva känner igen sig i vinjettkaraktärernas situation. Av de som inte känner igen sig i vinjettkaraktärernas situation så är det 41,3 procent, nästan hälften som vet vart man kan vända sig för att söka hjälp medan den motsvarande siffran för de övriga är endast 15,8 procent.

Vid jämförelsen mellan de respondenter som inte känner någon och de som känner någon som antingen har utsatts eller som riskerar att utsättas för tvångsäktenskap är det däremot en ganska jämn fördelning av antalet respondenter som har kunskapen om vart man kan vända sig för att söka hjälp. Det skiljer sig enbart 1,5 procent mellan de olika grupperna vilket visar att vetskapen om vart man kan söka hjälp inte påverkas av att känna någon som har utsatts eller riskerar att utsättas för tvångsäktenskap. Däremot finns det ett samband mellan de som tidigare har fått information via skolan och de som inte har fått det då kunskapen om vart man kan vända sig för att söka hjälp är 18,1 procent högre bland de som har fått information via skolan. Intresset av att få mer information om tvångsäktenskap och de egna rättigheterna är högre bland de respondenter som redan vet vart man kan vända sig för att söka hjälp. Det skiljer sig 10,9 procent mellan de som redan vet och de respondenter som inte vet vart man kan vända sig för att söka hjälp.

Dessa jämförelser som har gjorts mellan svaren på fråga tre i samband med svaren på de övriga fyra frågorna visar att den största skillnaden på kunskapen om vart man kan söka hjälp synliggörs i jämförelsen mellan svaren på fråga tre och fråga ett. Kunskapen om vart man kan vända sig för att söka hjälp är 25,5 procent högre bland de som känner igen sig i vinjettkaraktärerna i jämförelse med de som inte gör det. Intresset av att via skolan få mer information är högre med 6,4 procent (kollaprocen) bland de som känner igen sig i vinjettkaraktärernas situation i jämförelse med de som inte gör det. Detta visar att intresset av att vilja att skolan ska informera kring tvångsäktenskap och de egna rättigheterna inte påverkas i större utsträckning av att de känner igen sig eller inte i Josefs och Marias situation.

Det finns däremot en större skillnad gällande intresset av att få mer information mellan de som känner några/många och de som inte känner några alls som har utsatts eller riskerar att utsättas för tvångsäktenskap. Det skiljer sig 9,5 procent mellan dessa två grupper där intresset är större bland de som inte känner några som kan relatera till vinjettkaraktärernas situation. Intresset av att få mer information är oberoende av att tidigare via skolan ha fått information gällande tvångsäktenskap och de egna rättigheterna. Det skiljer sig bara 2,5 procent mellan de respondenter som tidigare fått information och de som inte har fått det.

8. Analys

I detta kapitel presenterar vi analysen där vi kopplar resultatet från vår litteraturstudie och författarnas kvantitativa studie till de valda teorierna det vill säga, individualism och holism, kulturteori och empowerment samt tidigare forskning. Analysen kommer att presenteras genom tre analys teman som är kopplade till studiens tre frågeställningar. Dessa tre teman är *information är centralt, familjestrukturernas betydelse och empowerment.*

Information är centralt

Vår studie visar att av de 140 medverkande respondenterna är det 19 respondenter, alltså 17,3 procent som känner igen sig i vinjettkaraktärernas situation och känner därmed att det finns en risk att de utsätts för tvångsäktenskap. Av dessa 19 respondenter är det 84,2 procent som inte vet vart de ska vända sig för att söka hjälp. Motsvarande siffra för alla medverkande respondenter är 62,2 procent, alltså är det mer än hälften av alla respondenter som inte vet vart de kan vända sig för att söka hjälp. Intresset av att få mer information är stort hos respondenterna då det är hela 80 procent som skulle vilja via skolan få mer information om tvångsäktenskap och de egna rättigheterna. Intresset för information är oberoende av om de känner igen sig i vinjettkaraktärernas situation eller inte då det endast skiljer sig 6,4 procent mellan de två grupperna. Som nämnt ovan är intresset av att få information kring tvångsäktenskap och de egna rättigheterna väldigt högt bland de medverkande respondenterna. Det är av vikt att ta vara på detta intresse både för att kunna tillgodose den men även för att det finns en grupp respondenter som känner att det finns en risk att de utsätts för tvångsäktenskap och inte vet vart de ska vända sig för att söka hjälp.

Utifrån enkätundersökningen kan vi inte dra några slutsatser om hur mycket information som har spridits utanför skolans arena. Exempelvis så har broschyren *Får jag gifta mig med vem jag vill?* framtagits av myndigheterna på uppdrag av ungdomsstyrelsen och har under år 2011 spritts i över 30 000 exemplar. Även om ungdomsstyrelsen har haft i uppdrag att ta

fram och sprida information om att tvångsäktenskap inte är förenligt med den svenska rättsordningen och samhällets hjälpinsatser så visar resultatet på enkätundersökningen att det hos mer än hälften av ungdomarna brister i kunskapen om vart de kan vända sig för att söka hjälp. Detta kan bero på att informationen inte har lyckats nå ut till dessa ungdomar men det kan även bero på att informationen har varit bristfällig. Enligt regeringens handlingsplan (skr. 2009/10:229) så brister det på flera punkter i arbetet med informationsspridning.

(<http://www.regeringen.se/sb/d/12481/a/147116>) Det framkommer i handlingsplanen att de unga som reser utomlands med sina föräldrar och upplever en oro för att bli gifta mot sin vilja inte informeras om hur de ska komma i kontakt med svenska myndigheter i det land de reser till. Även de myndigheter som kommer i kontakt med unga som lever med oro för att bli gifta mot sin vilja, saknar tillräckligt med information om hur de ska kunna arbeta med dessa och hjälpa dessa på bästa möjliga sätt. Dessa myndigheter har även svårt att särskilja och känna igen det stöd och hjälp som de behöver. (SOU 2012:35)

En av de grundläggande förutsättningarna för att söka hjälp och stöd eller att göra en anmälan gällande tvångsäktenskap är att individen har kunskap om vart denne kan vända sig för att få hjälp. Resultatet från enkätundersökningen visar att det brister i just denna punkt, nämligen kunskapen om vart man kan få hjälp. Detta är inte den enda bidragande faktor till varför det idag, i Sverige sker så få anmälningar gällande tvångsäktenskap men det är en av många bidragande faktorer och kanske det mest betydelsefulla.

Familjestrukturens betydelse

Resultatet av vår enkätundersökning visar att 17,3 procent av respondenterna känner igen sig i vinjettkaraktärernas situation. Utifrån enkätundersökningen kan vi inte dra några slutsatser om vilken familjestruktur dessa 17,3 procenten kommer från. Däremot kan vi vid en jämförelse med studier av och teorierna om holistisk- och individualistisk familjestruktur anta att de flesta som känner igen sig i vinjettkaraktärerna kommer från en holistisk familjestruktur vilket kan vara en bakomliggande orsak till att det kan vara svårt att göra en anmälan.

Det finns flera anledningar till varför en ung person gifts bort av sina föräldrar eller släktingar. En av de anledningarna är att bevara en kvinnas kyskhets. Inom de grupper där det råder gruppcentrerad hederskultur så ligger en stor del av familjens heder i kvinnas ärbärdhet och kyskhets. Tvångsäktenskap blir då ett medel att bevara en kvinnas kyskhets (Brandon & Hafez, 2008). Om den unge handlar på ett sådant sätt som strider mot gruppens normer och kultur så används tvångsäktenskap som ett medel för att rätta den unges beteende (Khanum, 2008). På detta sätt minimeras risken att familjen blir vanhedrad (Ungdomsstyrelsen, 2009:5).

Att tvinga en ungdom att gifta sig med en specifik utvald person är ett medel som även används i syfte av att förstärka sitt släktband eller skydda familjens socioekonomiska välstånd (Hafez & Brando, 2008). I de flesta fall där en person utsätts för ett tvångsäktenskap så befinner de sig i en hierarkisk familjestruktur där andra familje- och gruppmedlemmar har en större makt över valet av den framtida äktenskapspartnern. Det är alltså i gruppcentrerade samhällen som tvångsäktenskap kan förekomma bland familj och släkt (Ungdomsstyrelsen, 2009:5). Att befinna sig i en gruppcentrerad familjestruktur innebär inte att det finns en risk för barn och unga att utsättas för tvångsäktenskap. Däremot så finns det en gruppcentrerad familjestruktur bakom de barn och ungdomar som blir utsatta för ett tvångsäktenskap. I många fall sker detta inom ramen för en hederskultur och en patriarkalisk familjestruktur. Alltså har tvångsäktenskap sin bakgrund i ett traditionellt kulturmönster och tillämpas oftast i hedersrelaterad kontext där det råder gruppcentrerat förhållningssätt (SOU 2002:13).

I den gruppcentrerade hederskulturen så grundas inte upprätthållandet av heder i individens rätt utan i hela gruppens heder. (Mjörnell, R. 2005). Enligt det individualistiska förhållningssättet är sexualitet något som berör en man och en kvinna, eller andra former av ett älskat par, men i det patriarkala gruppcentrerade familjestrukturen med hedersrelaterad kontext är sexualitet en angelägenhet för en hel grupp bestående av familj eller släkt. I dessa grupper är tanken att individen föds som en del av en grupp och kan därmed endast existera genom tillhörigheten till denna grupp. För att stöttas och få ta del av den hjälp och den solidariska uppbackning som erbjuds av den egna gruppen måste individen i ett gruppcentrerat samhälle avstå från de individuella rättigheterna som garanteras i ett individcentrerat samhälle (Al-Baldawi, 2011).

En anmälan skulle i detta fall innebära att individen blir utstött och går förlorad om det understöd som denne tidigare har fått av gruppen. Därför skulle många som riskerar att utsättas för ett tvångsäktenskap hellre vilja lösa problemet inom den familjen. Kvinnor som redan har blivit utsatta för ett tvångsäktenskap väljer många gånger att stanna kvar i äktenskapet av rädsla för att bli utstött av den egna familjen eller den gruppen hon tillhör (Ungdomsstyrelsens rapport, 2009). Detta kan vara en bakomliggande orsak till varför det idag sker så få anmälningar gällande tvångsäktenskap. Resultatet av enkätens första fråga visar att av de 140 medverkande respondenter så är det 9,3 procent som känner en oro/ viss oro över att inte själva få välja sin partner. Däremot är det 4,3 procent av respondenterna som är medvetna om att det finns en risk att dem hamnar i vinjett karaktärerna, Marias och Josefs situation men känner dock ingen oro. Hur kommer det sig att dessa respondenter som vet att de riskerar att utsättas för ett tvångsäktenskap inte känner oro?

Detta kan bero på bristen av kunskap vilket ytterligare lyfter fram vikten av att information inom detta område nås till ungdomar. Enligt Schlytter så saknar en del kunskap om vad ett äktenskap innebär och vad de ges in på och ser därför inte de negativa konsekvenserna av att ingå ett äktenskap i ett så tidigt skede i livet (Schlytter, 2004). I Ungdomsstyrelsens rapport (2009:5) tas det upp ett fall om en flicka som levde under väldigt strikta och kontrollerade former där hon även hade stort ansvar över hushållet. Flickan valde att ingå ett tvångsäktenskap då hon ansåg att det skulle medföra henne mer frihet. Även detta kan vara en anledning till att vissa inte känner sig oroad över att ingå ett tvångsäktenskap. Ett tvångsäktenskap behöver alltså till en början inte upplevas som tvång utan den faktiska upplevelsen av tvånget kan uppkomma då eventuella konsekvenser av de val som gjorts blir tydliga. (Ungdomsstyrelsen, 2009:5). De som kommer från en familj där det råder en gruppcentrerad familjestruktur har växt upp med uppfattningen att gruppens behov går före individens behov. Val av yrke, utbildning och framtida livspartner ska alltså ske utifrån gruppens bästa. Detta innebär att man sällan får möjligheten att ta egna beslut och agera självständigt.

Al-Baldawi skriver i Ahmadis (2003) bok att kultur är: "summan av genom livet inlärd traditioner och normer som dominerar och utvecklas genom historien hos en folkgrupp eller nation". Citatet av Al-Baldawi betonar två viktiga synpunkter av begreppet "kultur" varav den första aspekten är att kultur består av normer, seder och traditioner som människan blivit inmatad med av sin omgivning redan från födsel och att detta har "inrotats" i individen i en inlärningsprocess. Denna process inkluderar olika system av normer, värderingar, traditioner, idéer, kunskaper, seder och bruk. Processen anskaffas alltså genom dagligt samspel med den gruppen man tillhör. Författaren tror att det är upp till individen om man vill betona och behålla sina traditioner och normer genom att studera andras kulturer, men lägger ändå tonvikt på svårigheten med detta om man fortsätter att leva i den omgivning och samhälle man fötts i (Al-Baldawi, 2011).

För att en ungdom ska kunna göra en anmälan och därmed gå emot gruppens vilja så behöver denna vara medveten om de egna rättigheterna och vart man kan söka hjälp men även få stöd i syfte av att förstärka identiteten och självkänslan. Då detta stöd inte ges från den egna familjen och gruppen kan den istället ges från samhällsinstitutioner. Skolan är en plattform som kan användas för att kunna utföra detta arbete. Skolan är en plats där man kan nå ut till så många ungdomar som möjligt under större delen av året men det är även en plats där det finns möjlighet till och handlingsutrymme för att belysa dessa frågor och utföra ett förebyggande arbete mot tvångsäktenskap.

Empowerment

Som tidigare nämnt så visar resultatet av enkätundersökningen att det endast är 53 respondenter, alltså 37,9 procent som har via skolan fått information om tvångsäktenskap och de egna rättigheterna. Av dessa 53 respondenter så är det 50,9 procent som inte vet vart man kan vända sig för att söka hjälp. Även om resultatet visar att kunskapen om vart man kan söka hjälp är en aning högre bland de respondenter som har fått information via skolan så framkommer det även att hälften av dessa fortfarande inte vet vart man kan söka hjälp. Det går inte att dra några slutsatser om huruvida det brister i skolans arbete med att informera ungdomarna i dessa frågor men resultatet av enkätstudien visar att detta arbete inte har varit tillräcklig då det hos ungdomarna brister i kunskapen om vart de kan söka hjälp. I regeringens handlingsplan som bygger på lagstiftning och internationella konventioner så tas det upp tre punkter som är viktiga i myndigheternas förbyggande arbete mot att unga blir gifta mot sin vilja. En av de punkterna är att de ska arbeta med befrämjande insatser som har som mål att stärka individens rättigheter, självkänsla och identitetsutveckling samt öka delaktigheten och inflytandet. Den andra punkten är att jobba i förebyggande syfte med specifika insatser för att jobba med de problem som har identifierats, det är då av särskilt vikt att nå ut till de barn och unga som är utsatta. (SOU 2012:35)

Med detta i fokus så är skolan en bra plattform för att utföra ett kontinuerligt arbete för att just stärka individens rättigheter, självkänsla och identitetsutveckling. Enligt hjärnforskare inom neuro-empowerment där man studerar hjärnans utveckling och förändring så har inte hjärnan en fast struktur utan den kan aktivt förändras av människan, genom både inlärning och upprepade handlingar. Neurovetenskap är det kunskapsområde som jobbar med att förstå människans impulsiva handlingar och ta fram åtgärder för rationellt tänkande. Ungdomar tar många gånger beslut som kommer att vara livsavgörande och ett sådant beslut kräver mycket rationellt tänkande. Denna process kräver mycket stöd till ungdomar (Moula (red), 2009). Det sociala arbetet och dess former och metoder utvecklas ständigt och de förebyggande insatserna bör bli allt vanligare. För att i förebyggande syfte arbeta med ungdomar som riskerar att giftas bort så är ett första steg att informera om vart de kan vända sig för att söka hjälp men en stor tyngd bör ligga på att skapa ett forum där dessa frågor tas upp för att ge ungdomarna möjligheten att diskutera, resonera och förstärkas i dessa frågor. Enligt forskning så kommer barn som tränar i att resonera bli bra på två saker nämligen att lättare kunna ta till sig komplicerad kunskap men även att lättare kunna ta svåra beslut i vardagslivet. Ett exempel på ett sådant arbete kan vara flerdagarsutbildningar i skolor där eleverna får

möjligheten att stå i centrum och aktivt tänka och uttrycka sig i dessa frågor (Moula (red), 2009).

Att jobba med ungdomar genom empowerment går ut på att hitta och lyfta fram de resurser och kapacitet som finns för att sedan förstärka dem. Genom att använda empowerment som metod kan ungdomarna få mer makt över de egna besluten och därmed även större handlingsutrymmen. Denna expansion av egenmakt resulterar i en minskad effekt av de personliga och sociala hinder som finns. På detta sätt utökar man möjligheten att utöva den existerande makten, förmågan och självförtroendet. Det sker alltså en makt förflyttning mellan gruppen och individen. En socialarbetare eller lärare som får i uppdrag att jobba med dessa metoder bör försöka att skapa en samhörighetskänsla med eleverna så att det blir lättare att tillsammans prata om och ifrågasätta de motsättningar och svårigheter som är en följd av den utsatthet och förtryck man kan drabbas av i ett samhälle eller inom en grupp. Det är viktigt läras i att tänka kritiskt och få kunskap för att medvetandegöras om de rådande förtryck och orättvisor som existerar. Den ökade medvetenheten leder till att människor ser alternativ till deras antingen nuvarande eller kanske framtida svåra situation. Genom denna förstärkning kan människor istället för att skuldbelägga sig för sina problem ta eget ansvar och stärka viljan till att själv bedriva och skapa en förändring (Payne, 2008).

Även i regeringens handlingsplan (skr. 2009/10:229) står det att myndigheter måste i deras insatser ha fokus på metodutveckling och långsiktigt arbete där de ska utgå från varje individs särskilda behov. De ska även lyfta fram både unga kvinnor och män där även homosexuella, bisexuella och personer med könsöverskridande identitet och uttryck inkluderas. För att exemplifiera ett sådant långsiktigt förebyggande arbete, där man i skolor kan jobba med ungdomar utifrån dessa frågor så presenteras här nedan ett studiematerial som används av Anette Franzén. I studiematerialet Ung och fri – eller? presenterar läraren Anette Franzén en metod för hur hon med hjälp av boken Stjärnlösa nätter har tillsammans med sina elever arbetat med och berört viktiga ämnen såsom tvångsäktenskap, skam och heder, identitet och rättigheter.

Boken Stjärnlösa nätter är skriven av Arkan Asaad och handlar just om ämnet tvångsäktenskap och hur det är att växa upp i en familj med begränsningar. Denna metod går ut på att alla elever får läsa och ta del av boken för att sedan genom diverse övningar diskutera och jobba med viktiga frågor. Genom att använda boken och utgå från dess karaktärer ges möjligheten att kunna diskutera känsliga ämnen utan att det blir för personligt. Syftet med detta är att förmedla att kärleken är fri, visa förståelse för och bekräfta svårigheten med att hamna mellan två världar där familjens/gruppens regler och värderingar bryter mot

samhällets normer samt att upplysa om att det finns hjälp. För att jobba med elever i förebyggande arbete så måste deras självkänsla stärkas, de måste informeras om lagstiftning, rättigheter och skyldigheter samt få samtala och träna i att byta perspektiv. Därför är målet med detta studiematerial att alla elever ska känna till dem mänskliga rättigheterna och barnkonventionens innehåll, få träna på att tänka utifrån olika perspektiv samt att hitta argument och värdera dessa. De ska kunna ta ställning i olika frågor, ta ansvar för sina åsikter och kunna se konsekvenserna av sina val. Eleverna ska känna sig fria att prata om det de vill, de ska veta att de är viktiga och att de är en del av vårt samhälle.

Utgångspunkten för detta arbete är Anette Franzéns övertygelse om att de elever hon möter kan vara nyckelpersoner i det förebyggande arbetet mot tvångsäktenskap. Deras tankar och idéer om hur man kan arbeta i förebyggande syfte är viktiga. Anette Franzén menar också att det bästa med att jobba på detta sätt är den relation som byggs mellan lärare och elever där hon som lärare får möjligheten att vattna eleverna med ord som får dem att växa. För att bevara denna relation undviker hon att kritisera elevernas traditioner, religioner eller familjer. Att kritisera på detta sätt och ifrågasätta deras ”sanningar” innebär en förskjutning där eleverna stänger av och slutar lyssna. Däremot så har hon kunnat, genom att samtala med de, få de att förstå vikten av de lagar och de mänskliga rättigheterna som råder i Sverige och därmed förmedla att det inte är acceptabelt att kränka, hota, tvinga, slå eller begränsa andra människor (Ung och fri – eller?). Med denna handbok har Anette lyckats förmedla till eleverna att det finns en frihet där de kan under ansvar göra medvetna val i livet och att dessa val är av betydelse för många. Även om de inte kan förändra andra så kan de förändra sig själva.

9. Slutsats

Studiens undersökning visar att det finns skolor som inte arbetar med eller ger information gällande tvångsäktenskap och de egna rättigheterna. Även i de skolor där det har arbetats med dessa frågor så är informationen inte tillräcklig möjligtvis bristfällig. Tvångsäktenskap är en problematik som förekommer i de gruppcentrerade familjestrukturerna med en hedersrelaterad kontext. I dessa familjestrukturer med ett gruppcentrerat synsätt relaterar sig individen till gruppen där denne anses vara en odelbar del av gemenskapen. Ungdomar som kommer från dessa familjestrukturer har svårt att bryta sig loss från gruppens normer och traditioner när den egna viljan träder fram. Att bryta sig loss innebär att de går förlorad om mycket av det stöd och solidariska uppbackning som erbjuds av gruppen. Detta innebär att i det förebyggande arbetet så måste man utöver informationsspridning även utföra ett

kontinuerligt arbete där syftet är att förstärka och medvetandegöra ungdomar om deras rättigheter. Skolan är en plattform där man kan nå ut till så många ungdomar som möjligt och där det finns möjlighet och handlingsutrymme för att kunna utföra ett sådant kontinuerligt arbete. Syftet med ett sådant arbete ska vara att belysa, diskutera och reflektera kring dessa frågor och teman. Ungdomarna ska kunna stå i centrum och lära sig resonera och fritt ventilera och utbyta sina tankar och åsikter. Skolan bör arbeta utifrån empowerment för att berika eleverna med förmågan att kunna reflektera, tänka kritiskt, resonera och se möjliga konsekvenser av de val de gör.

9.1 Diskussion

Enligt flera forskningsområden och vår egen studie har ungdomar som kommer från de gruppcentrerade familjestrukturerna många gånger svårt att se sig själv som en egen självständig individ då de ständigt relaterar sig själv som en odelbar del av gruppen. Konsekvensen av detta kan bli att ungdomen inte skapar en egen identitet helt utifrån sig själv utan identitetsutformningen relaterar i mångt och mycket till gruppen. De egna individuella rättigheterna bejakas inte då gruppens rättigheter blir det primära. Att bekräfta dessa tillåtna regler under en ständig inlärningsprocess, som börjar redan från barnsben, leder till att man senare i livet kan få svårigheter med att bryta sig loss från gruppens normer och värderingar när den egna viljan träder fram. Effekterna av att vilja bryta sig loss från gruppen kan variera, i vissa familjestrukturer kan det vidtas åtgärder som ignorans, utfrysning eller att ständigt bevaka och kontrollera individen medan det i andra familjestrukturer kan användas åtgärder såsom tvångsäktenskap.

För att ungdomar ska kunna söka hjälp gällande diverse problematik bör de besitta kunskapen om de egna rättigheterna och vart de ska vända sig för att söka den hjälpen. Då enkätstudien visar att de brister i informationsspridningen gällande tvångsäktenskap och de egna rättigheterna antar vi att detta kan vara en av många faktorer till att det idag sker så få anmälningar. Att dra slutsatsen om att antalet anmälningar skulle ha ökat om personen i fråga skulle besitta mer kunskap gällande de egna rättigheterna och vart man kan vända sig för att söka hjälp vore oriktig då vi i studien inte har undersökt detta samband dock är kunskapen om vart man kan vända sig för att söka hjälp en förutsättning för att göra en anmälan. För att effektivt jobba med förebyggande åtgärder gällande tvångsäktenskap bör skolan utföra ett kontinuerligt arbete i syfte att förmedla information om denna problematik samt individens rättigheter till ungdomarna. Detta bidrar till att informationen och kunskap om de egna rättigheterna nås ut till fler som i sin tur ökar möjligheterna för de som är utsatta att hitta den

hjälp och stöd som samhället erbjuder. Enligt studiens undersökningsresultat medger 37,9 procent av de 140 respondenterna att de via skolan har fått information gällande tvångsäktenskap. Resultatet visar även att 80 procent av de 140 medverkande respondenterna är intresserade av att via skolan få mer information om tvångsäktenskap och de egna rättigheterna. Även om resultatet av studien visat att vissa skolor har informerat eleverna kring dessa frågor så har ungdomarnas merintresse inte minskat. Bland de ungdomar som har fått information så är det en stor andel som fortfarande inte vet vart de ska vända sig vilket påvisar att skolans arbete med informationsspridning inte är tillräcklig. För att öka kunskapen och effektivisera skolans arbete med dessa frågor bör det utvecklas nya metoder som täcker det behov och merintresse som finns hos ungdomarna. Metoderna bör ske via empowerment för att ungdomarna ska berikas med förmågan att kunna resonera kring frågor gällande identitetskapande, gränssättning och dylikt med fokus på de egna rättigheterna. Samt att utifrån empowerment stärka ungdomarna till bättre självkänsla och till att bli självständiga individer med egen makt så de lättare kan ta egna beslut. Man bör genom empowerment utföra ett kontinuerligt arbete där man i ett forum tar upp dessa frågor för att skapa möjligheten till diskussion och reflektion kring deras egna men även andras tankar och förhållningssätt. En effektiv metod skulle kunna omfatta en samverkan mellan lärare och social arbetare för att nå ett ökat resultat. Detta skulle kunna innebära en samverkan mellan andra myndigheter och skola för att upptäcka och förhindra tvångsäktenskap på ett tidigt stadium, innan något äktenskap kommit till stånd. Detta är ett sätt att i förebyggande syfte arbeta mot att unga gifts bort mot sin vilja.

9.2 Senare Forskning

Det är viktigt att belysa att tvångsäktenskap måste ses som en brådskande våldsmisbruk som kräver en mer robust forskning för att få en rikare och globalare förståelse för påtvingat äktenskap. Det är endast då som man kan utveckla lämpliga och effektiva åtgärder för att stödja individer som riskerar att utsättas för tvångsäktenskap. Författarna föreslår att enkätundersökningen i denna studie replikeras i en senare studie i syfte av att mäta och ta reda på om det har skett en utveckling i skolans arbete med att informera och förmedla kunskapen om de egna rättigheterna till ungdomarna. Därmed kan även kunskapen hos ungdomarna om samhällets hjälp- och stödinsatser mätas.

10. Referenslista:

- Adams, Robert (2003). *Social work and empowerment*. 3., [rev.] ed. Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Ahmadi, Nader (red.) (2003). *Ungdom, kulturmöten, identitet*. 2., [omarb. och utvidgade] uppl. Stockholm: Liber i samarbete med Statens institutionsstyr. (SIS)
- al-Baldawi, Riyadh (2011). *Den okända resan: migration, ackulturation och hälsa utifrån ett interkulturellt och kliniskt perspektiv*. Helsingborg: H. Lundbeck AB
- Backman, Jarl (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur
- Barth, Fredrik (1969[1966]). *Models of social organization*. Repr. London: Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland
- Bredal, Anja (2011) *Mellom makt og avmakt. Om unge menn, tvangsekteskap, vold og kontroll*. Institutt for samfunnsforskning. Oslo: Unipax
- Bredal, Anja (1999). *Arrangerte ekteskap og tvangsekteskap i Norden*. København: Nordisk Ministerråd
- Bringéus, Nils-Arvid (2005) *Människan som kulturvarelse*. Falun: Carlsson Bokförlag
- Bryman, Alan (2011): *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber
- Chantler, Khatidja. *Trauma, Violence & Abuse*. Jul2012, Vol. 13 Issue 3
- Coontz, S.(2005). *Marriage, a history*. New York: Penguin Books
- Djurfeldt, Göran/Larsson, Rolf/Stjärnhagen Ola (2008): *Statistisk verktyglåda – samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder*. Pozkal: Studentlitteratur.
- Dumont, L. 1986. *Essays on Individualism: Modern Ideology in Anthropological Perspective*. Chicago: Univ. of Chicago Press.
- Elofsson, Stig (2005): *Kvantitativ metod – struktur och kreativitet*. I Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina. (red). (2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur
- Forsberg, E & Starrin, B (red) (1997) *Frigörande kraft. Empowerment som modell i skola, omsorg och arbetsliv*. Stockholm: Gothia.
- Friedmann, John (2002). *The prospect of cities*. Minneapolis: Univ. of Minnesota Press
- Giddens, Anthony (2007): *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Jänterä-Jareborg, M. (2007). *Barn och tvångsäktenskap i Sverige – finns det utrymme för olika kulturer och tolerans? I Rett och toleranse, Festskrift till Helge Johan Thue, Oslo: Gyldendal.*
- Khanum, Nazia (2008) *Forced marriage, family cohesion and community engagement: national learning through a case study of Luton*. Publisher: Luton: Equality in Diversity
- Melby, K., Pylkkänen, A., Rosenbeck, B., & Wetterberg, C. (2006). *Inte ett ord om kärlek*. Stockholm: Makadam förlag
- Mjörnell, Rigmor (2005) *Handbok mot diskriminering, förtryck, hot och våld i hederns namn*. Tryck: Wallin och Dalholm boktryckeri AB
- Roman, c. (2004). *Familjen i det moderna*. Lund: Wallin & Dalholm Boktryckeri AB
- Schlytter, Astrid (2004). *Rätten att själv få välja: arrangerade äktenskap, kön och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur
- Sjögren, Annick (2006). *Här går gränsen: om integritet och kulturella mönster i Sverige och Medelhavsområdet*. 2. uppl. Stockholm: Dialogos
- Sverige. Utredningen om stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap (2012). *Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap: betänkande*. Stockholm: Fritze
- Swift, C & Levin, G (1987) *Empowerment: An emerging mental health technology*. Journal of Primary Prevention, 8: 1-2: 71-94
- Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:5 *Gift mot sin vilja*

Vetenskapsrådet (2002): *Forskningsetniska principer inom humanistisk samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Elanders Gotab
Wikan, Unni (2004). *En fråga om heder*. Stockholm: Ordfront

Elektronisk källa:

Brandon, J. & Hafez, S. (2008). Crimes of the Community: Honour-based violence in the UK. Centre for Social Cohesion. Elektroniska källor:
http://www.londonscb.gov.uk/files/resources/cpp/crimes_of_the_community.pdf
Hämtat 2013 - 04-23

Rikspolisstyrelsen (2009). Hedersnormer och hedersrelaterat våld. Elektronisk källa:
http://www.polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Rapporter-utredningar/01%20Polisen%20nationellt/Brott%20i%20nara%20relationer/Hedersnormer_hedersrel_vald_2009_090819.pdf - Hämtat 2013-05-07

<http://www.regeringen.se/sb/d/12481/a/147116> - Hämtat 2013-10-22

Lagar och förordningar:

SFS 2001:453 Socialtjänstlagen

SFS 1987:230 Äktenskapsbalk

10.1 Bilaga 1

Enkät frågorna:

Kön: Tjej Kille

Ålder: _____

Går du för tillfället i skolan? _____

Vilken skola går du i? _____

“Maria och Josef är båda 15 år och går i samma klass. Dem läser årskurs 9 och bor i Botkyrka kommun. En dag sitter de på skolgården och pratar om hur de ser framemot sommarlovet, hur skönt det ska bli att umgås med släktingar, vänner, att åka till hemlandet och slippa skolan för ett tag. Efter en stund så kommer de in på ett ämne som oroar dem båda. Maria berättar för Josef att förra året så blev hennes kusin bortgift med en kille som hennes föräldrar hade valt åt henne. Nu är Maria lite orolig för att samma sak ska hända henne för hon känner sig inte riktigt redo. Josef håller med och säger att han också är orolig för att det ska hända honom.”

1. Känner du igen dig i Maria och Josefs situation?

A. Ja, jag känner igen mig mycket och är orolig att samma sak ska hända mig.

B. Ja, jag känner igen mig lite och känner en viss oro.

C. Ja, jag känner igen mig i den situationen men jag är inte orolig.

D. Nej, jag känner inte alls igen mig i den situationen.

2. Känner du någon (släkt, kompis, klasskamrat) som redan har gifts bort eller riskerar att giftas bort med någon som deras föräldrar har valt?

A. Ja, jag känner många

B. Ja, jag känner enstaka

C. Nej, jag känner absolut inga

Maria frågar Josef om han vet vart man kan vända sig om man vill söka hjälp.

3. Vet du vart man kan vända dig för att söka hjälp om du eller någon som du känner skulle dela Marias oro?

A. Ja, Jag vet vart man ska söka hjälp

B. Nej, jag vet inte vart man kan söka hjälp.

Skriv gärna vart: _____

4. Har din skola någon gång anordnat aktiviteter eller liknande där ni har tagit upp och pratat om ämnen som hederskultur och tvångsäktenskap?

A. Ja

B. Nej

5. Skulle du vilja att skolan informerade mer kring tvångsäktenskap och dina rättigheter?

A. Ja

B. Nej